

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1176

31. LISTOPADA 2025. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Proslava 1.100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva u Subotici

Vjernost korijenima i vjeri

SADRŽAJ

5

Zajednica protjeranih Hrvata
iz Srijema, Bačke i Banata
**Obilježen Dan sjećanja
na nestalu braću
Abjanović iz Morovića**

8

XXIV. Dani hrvatske knjige i riječi –
Dani Balinta Vujkova u Subotici
**Od narodne književnosti
do znanosti**

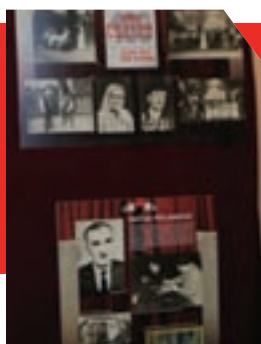
12

Mr. sc. Zdeslav Milas,
ravnatelj Hrvatske matice iseljenika
**Očekujem
produbljivanje suradnje
s Hrvatima iz Srbije**

20

Obilježeno 80 godina osnutka Hrvat-
skog narodnog kazališta u Subotici
**U čast zaboravljenog
kazališta**

26

Nova zakonska obveza
za poljoprivrednike
**Bez obuke
– nema pesticida**

30

Deseta Prepekova jesen
u Novom Sadu
**Nagrade za snažne
ženske priče**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip
Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Ne-
venka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić,
Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević

FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:

Mirjana Trkulja
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
(distribucija@hrvatskarijec.rs)

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Prava i(li) politika?

Prije 80 godina Subotica je dobila svoje profesionalno kazalište. Značajan je to datum i za hrvatsku nacionalnu manjinu u Srbiji jer su te 1945. godine, odlukom Predsjedništva Narodne skupštine AP Vojvodine, osnovana dva profesionalna kazališta u Subotici – Hrvatsko narodno kazalište i Magyar Népszínház.

Tada je počelo, a završilo se 1980. godine kada je Drama na srpskohrvatskom jeziku posljednji put na svom repertoaru imala i predstave hrvatskih zavičajnih pisaca na lokalnom govoru.

Od tada do danas, a prošlo je 45 godina, nikako da dođe vrijeme da se Subotici kao višenacionalnom gradu vrati (samo) ono što je nekada imao. Nije se to dogodilo ni kada je Hrvatima priznat status nacionalne manjine 2002. godine, ni za vrijeme prošle, ni za vrijeme sadašnje vlasti, pa ni nakon što je urađen i Pokrajini predan Elaborat o ponovnom osnutku Drame na hrvatskom jeziku u Narodnom kazalištu u Subotici. A bilo je to prije više od dvije godine.

I kada se govori o pravima manjina, nije zgoreg podsjetiti one koji tako lako posežu za flokulama o tome kako su nacionalne manjine najveće bogatstvo Srbije, kako smo u području prava nacionalnih manjina korak ispred Europe... da nije sve tako idealno. Recimo, samo da odgovore gdje je zapelo s Elaboratom o ponovnom osnutku Drame na hrvatskom jeziku u Narodnom kazalištu u Subotici? Što Hrvate razlikuje od drugih priznatih manjina? Je li to u domeni političkog ili pitanja prava i ravnopravnosti nacionalnih manjina?

Čisto da se zna, kao onda kada je bunjevački »jezik« uvođen u službenu uporabu u Subotici. Poruka je bila jasna: odluka je politička.

Z. V.

Susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan Domovine

U Novalji je proteklog vikenda, od 24. do 26. listopada, održan 3. Susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan Domovine, koji je okupio sudionike iz Hrvatske i inozemstva. Događaj je organizirao Institut za istraživanje migracija u suradnji s Gradom Novaljom i Zakladom *Agostina Piccoli*, uz suorganizaci-

stoljećima čuvaju svoj jezik i običaje u talijanskoj pokrajini Molise. Večer je nastavljena u znaku poezije i emocije, održana je večer poezije moliških Hrvata uz predstavljane zbirke pjesama *S našimi riči 7*, u kojoj su stihovima oživjeli tragovi jezika i identiteta što prkose vremenu i udaljenosti.

Dio dvodnevnog programa bio je i okrugli stol »Tradicija i kultura kao kulturni kapital turizma« na kojem su stručnjaci, predstavnici institucija i članovi hrvatske manjine iz Italije podijelili svoja iskustva i ideje o očuvanju kulturnog naslijeđa u suvremenom kontekstu.

Znanstveno-stručna konferencija »Moliški Hrvati – jezik, kultura i identitet« dodatno je produčila razumijevanje bogate baštine moliških Hrvata te aktualnih izazova s kojima se suočavaju.

»Ovaj je susret još jednom potvrdio koliko je snažna veza između Hrvata u domovini i onih koji žive izvan nje te koliko su

važni dijalog, razmjena iskustava i zajednički projekti koji doprinose očuvanju jezika, kulture i nacionalnog identiteta«, navode u Hrvatskoj matici iseljenika.

Hrvate u Srbiji predstavljao je predsjednik Odbora HNV-a za kulturu **Denis Lipozenčić**.

Z. V.

FOTO: HMI

ju Ministarstva vanjskih i europskih poslova Hrvatske te pokroviteljstvo Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Kako je objavila Hrvatska matica iseljenika, susret je započeo u petak, 24. listopada, predstavljanjem dvaju novih izdanja posvećenih moliškim Hrvatima, koji već

Raspoređena sredstva iz Budžetskog fonda za nacionalne manjine

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Demo Berisha** donio je Odluku o raspodjeli sredstava iz Budžetskog fonda za nacionalne manjine u 2025. godini koji je ove godine namijenjen za programe i projekte iz područja kulture. Na natječaju je podnijeto ukupno 227 prijava, a dodijeljena su sredstva za realizaciju 46 programa i projekata u ukupnom iznosu od 25 milijuna dinara.

Sredstva su dobila i dva projekta ustanova i udruga hrvatske manjine u Srbiji. U pitanju su projekti: »Istraživanje i objava publikacije *Hrvati u Republici Srbiji*« Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i deseta, jubilara gastro

manifestacija *CROZ kuhinje Vojvodine* HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina. Oba projekta dobila su po 600.000 dinara.

Izabrani programi i projekti, kako navodi Ministarstvo, pridonijet će unaprjeđenju, njegovanju i jačanju kulturnog identiteta pripadnika nacionalnih manjina u Srbiji. Među izabranim programima i projektima nalazi se i određen broj onih koji su multikulturalni i koji svojim projektnim aktivnostima potiču integrativnu interkulturalnost za bolje upoznavanje između različitih zajednica.

H. R.

Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata

Obilježen Dan sjećanja na nestalu braću Abjanović iz Morovića

Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata na zagrebačkom Mirogoju obilježila je 24. listopada Dan sjećanja na prisilno odvedene i nestale Hrvate u Vojvodini

Paljenjem svijeća i polaganjem vijenaca za braću **Abjanović** iz sela Morović članovi Zajednice prognanih Hrvata iz Srijema, Banata i Bačke prisjetili su se tragične sudbine vojvođanskih Hrvata 90-ih godina koji su bili žrtve likvidacija i progona. Oko 40 tisuća vojvođanskih Hrvata ostalo je bez doma, mnogi su bili u logoru, a nekoliko desetaka ih je izgubilo život ili nestalo. Braću

gdje su njihovi najmiliji«, poručio je Milas koji je vijenac položio kao izaslanik premijera hrvatske Vlade **Andreja Plenkovića**.

U ime Hrvatskog sabora vijenac je položila saborska zastupnica **Jasna Vojnić**, izaslanica predsjednika Hrvatskog sabora **Gordana Jandrokovića**, koja je tom prigodom uputila poruku suosjećanja i odgovornosti:

»Danas sam ovdje, u ime Hrvatskog sabora, s mislima na sve naše sunarodnjake koji već više od tri desetljeća traže istinu o svojim najmilijima. Prošlo je previše vremena, a pravde još nema. Žao mi je što odnosi između dviju država ni nakon toliko godina nisu onakvi kakvi bi trebali biti. Nastavit ćemo se boriti da istina bude izrečena, da žrtve dobiju svoje spomen-obilježje i da strah zauvijek nestane iz Srijema«.

Organizatori su ovom prigodom ponovno istaknuli potrebu da se u Srbiji podigne spomen-obilježje za ubijene i protjerane Hrvate, žrtve etnički motiviranog nasilja 1990-ih godina, budući da takvo obilježje do danas ne postoji.

Podsjetimo, oko 40.000 vojvođanskih Hrvata bilo je tijekom 1990-ih prisiljeno napustiti svoje domove, mnogi su prošli kroz logore i zatvore, a deseci su ubijeni ili nestali, premda se ratna zbivanja nikada nisu vodila na teritoriju Vojvodine. Sudbina braće Abjanović i dalje ostaje simbol stradanja vojvođanskih Hrvata i izostanka pravde. Nakon višegodišnjih sudskih postupaka u Srbiji i pred Europskim sudom za ljudska prava odgovorni za njihovo odvođenje i smrt nikada nisu utvrđeni.

»Priča o braći Abjanović nije samo sudski predmet, nego priča o nasilju, šutnji i ustrajnosti u traženju istine«, poručuju iz Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata.

HRT / M. V. R.

Foto: HMI

Matu i Ivicu Abjanović, Hrvate iz Morovića u općini Šid, 23. listopada 1991. godine odveli su pripadnici tadašnjeg MUP-a Srbije, nakon čega im se gubi svaki trag. Njihova sudbina ni danas, 34 godine poslije, nije razjašnjena. **Vesna Abjanović**, kći nestalog Mate Abjanovića, kazala je kako ni nakon više od tri desetljeća nema odgovora o sudbini nestalih.

»Nema traga o njihovom nestanku, nemamo odgovor na pitanje tko je naredio ovaj zločin, nemamo odgovorne za ovaj zločin«, rekla je.

Državni tajnik u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonko Milas** istaknuo je da hrvatsko društvo mora učiniti više kako bi se obiteljima nestalih napokon pružili odgovori. »Mislim da je doista potrebno da sazrijemo svi i da učinimo dodatne napore kako bi ove obitelji doista saznale

Vjernost korijenima i vjeri

»Sa zahvalnošću se sada sjećamo 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva i krunidbe kralja Tomislava, kao i povjesnih splitskih crkvenih sabora. Ovi su nam događaji bili važni jer su u mnogočemu uredili crkveni i društveni život tadašnje Hrvatske«, poručio je subotički biskup Franjo Fazekas

Godina 2025. u Hrvatskoj, odlukom Hrvatskog sabora, proglašena je Godinom obilježavanja 1.100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva. U Hrvatskoj se ovaj jubilej obilježava cijele godine različitim kulturnim, umjetničkim i znanstvenim programima, a Hrvati u Srbiji obilježili su također ovu obljetnicu, kao i onu od prije stotinu godina kada je proslavljen jubilej 1.000 godina Hrvatskog Kraljevstva. Tada su u mnogim mjestima širom Vojvodine postavljene spomen-ploče o čemu govori i izložba koju je ovim povodom priredio Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i koja je ovoga puta bila izložena u hodnicima Franjevačkog samostana.

Proslava 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva u Subotici održana je u Franjevačkoj crkvi sv. Mihovila 24. listopada svečanom biskupskom misom koju su glazbeno obogatili Katedralni zbor *Albe Vidaković* uz puhački kvartet orgulje i timpane, dodajući ovome svečanom događaju veličanstvenu i svečanu notu.

Proslavu su organizirali Subotička biskupija i ZKVH uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Biskupska misa zahvalnica

Misno slavlje predvodio je biskup Subotičke biskupije **Franjo Fazekas**, nazočne je pozdravio gvardijan Franjevačkog samostana u Subotici fra **Ivan Miklenić**, a propovijed je održao fra **Bernard Barbarić**. Kao i u Srijemu u Golubincima, blagoslovljena je spomen-ploča na kojoj je uz prikaz Kralja Tomislava napisano: »Prigodom obilježavanja 1100. obljetnice hrvatskoga kraljevstva. Zahvalni Bogu spomen-ploču podižu Subotička biskupija, Franjevci Subotica, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata«, nakon čega je otvorena izložba »1100 godina Hrvatskoga Kraljevstva – tragom tisućite obljetnice u Bačkoj i Srijemu«, u organizaciji ZKVH-a.

Fra Ivan Miklenić pozdravio je uzvanike i nazočne i podsjetio na slavlje prije stotinu godina u povodu 1.000 godina Hrvatskog Kraljevstva.

»Prije stotinu godina bilo je ovdje veliko slavlje i mnoštvo naroda iz raznih dijelova gotovo čitave Bačke i Srijema, došli su na slavlje tisuću godina Hrvatskoga Kraljevstva. Iz toga vremena je i ova crkva, iz toga vremena je i kalež iz kojeg ćemo slaviti svetu misu, iz toga vremena je i krstionica kneza **Višeslava**, jedan od najstarijih spomenika hrvatske kulture, u kojoj čuvamo blagoslovljenu vodu koju vjernici uzimaju. Za ovu jubilarnu godinu dobili smo i kip iz svetišta Majke Božje Bistričke, dar zagorske županije, a za koju je sašivena bunjevačka nošnja«, rekao je fra Ivan.

»Ova nam je godina jubilejska, odnosno sveta. Također, sa zahvalnošću se sada sjećamo 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva i krunidbe kralja **Tomislava**, kao i povijesnih splitskih crkvenih sabora. Ovi su nam događaji bili važni jer su u mnogočemu uredili crkveni i društveni život tadašnje Hrvatske. Ova sveta godina kao i naše obljetnice potiču sve nas da naš život gradimo na temelju evanđeoskog nauka, na temeljima naše kršćanske vjere, nade i ljubavi; da nam u svim našim problemima i

nedaćama, ali i radostima i uspjesima, dragi Bog bude na prvome mjestu. Tako ćemo stvarati ozračje istinske ljubavi i mira sa svima s kojima živimo», rekao je biskup Franjo Fazekas.

Fra Bernard Barbarić rekao je kako kršćanska ukorijenjenost čini narod sposobnim ne samo preživjeti nego i stvarati i prenositi vrijednosti. U svojoj propovijedi upozorio je na iskorjenjivanje, relativizaciju i zamjenljivost svega u doba globalizacije:

»U takvome svijetu zajedništvo se svjesno i namjerno rastače, kako u narodu tako i u Crkvi. Pravo zajedništvo temelji se na žrtvi a ne na kompromisu, na ljubavi a ne na poduci, na prihvaćanju a ne na interesu«.

Na koncu je poručio kako je narod zajednica odgovornosti a ne skup pojedinaca koji dijele isti prostor, da je zajedništvo milosna žrtva Bogu draga a ne izoliranost od drugih.

»Dragi hrvatski narode, ostanimo stoga ukorijenjeni u onome što nam je dano odozgo, ostavštini predaka tih naših mučenika i svetaca, u baštini Crkve i evanđelja. Samo tako ćemo ostati narod s dušom kakvi smo bili stoljećima s pogledom uprtim u nebo ali s nogama čvrsto na zemlji«, rekao je fra Barbarić.

Znak ponosa i nacionalne svijesti

Nakon mise sve nazočne pozdravio je i generalni konzul Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša** u ime diplomata zaposlenih u Srbiji.

»Današnjom proslavom postajemo i mi dionici i sadašnjosti i budućnosti, ali i prošlosti, jer se i prije sto godina ovdje također taj datum obilježavao i slavio. Kralja Tomislava povijest spominje kao legitimnog i od Crkve priznatog vladara i upravo zahvaljujući Crkvi u to vrijeme postavljen je temelj hrvatske državnosti. Moramo biti svjesni da je hrvatskom narodu i državi temelj kršćanski identitet i Crkva. Oduzmemo li to dvoje našem narodu, on će zasigurno propasti«, poručio je Pleša.

O značaju ove obljetnice govorila je **Katarina Čeliković**, koja je idejni tvorac i pokretač proslave.

Za *Hrvatsku riječ* ona je rekla kako je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata već prethodne godine stavio u plan za ovu godinu obilježavanje 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva.

»Sadašnji ravnatelj Zavoda **Josip Bako** i ja željeli smo u ovu proslavu uključiti Srijemsku i Subotičku biskupiju kako bismo kao hrvatska zajednica izvan domovine dostojanstveno obilježili značajan jubilej. Prije stotinu godina ovo je bila državna i crkvena proslava, a sada smo sukladno mogućnostima priredili više različitih događaja i aktivnosti, kako u radu institucija tako i u Crkvi. Istraživanja smo započeli još prošle godine te je jedan tekst objavljen u Godišnjaku za znanstvena istraživanja br. 16, priređena je izložba '1100 godina Hrvatskoga kraljevstva – Tragom milenijske proslave u Bačkoj i Srijemu' uz prateći katalog, a kako je danas teško naći materijal za ovakvu izložbu, napose stare tiskovine, veliku je pomoć u istraživanju pružio vinkovački povjesničar mr. sc. **Zlatko Virc**, potom vlč. **Marko Kljajić** te povjesničari **Stevan Mačković** i **Vladimir Nimčević**. Centralne proslave bile su na biskupskim misama zahvalnicama u Golubincima za Srijemsku biskupiju i u Subotici za Subotičku biskupiju.«

Čeliković dodaje kako je u okviru 24. *Dana hrvatske knjige i riječi* – *Dana Balinta Vujkova* priređen znanstveno-stručni skup na kojem je bilo desetak radova na temu 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva što će objaviti u zborniku radova.

»Iznimno smo ponosni na dvije spomen-ploče kojima ostavljamo trajni trag naše prisutnosti i zahvalnosti za domovinu Hrvatsku, kojoj povijesno pripadamo. Podsjetimo se kako u Srijemskoj biskupiji još postoje spomen-ploče na nekoliko crkava, u Subotici je zajedno sa zgradom žandarmerije nestao ovaj trag. Spomen-ploče u crkvi u Golubincima i u franjevačkoj crkvi u Subotici doista su znak našeg ponosa i svijesti o pripadnosti hrvatskom narodu. UBH *Dužijanica* dala je izraditi i krunu u tehnici slame kojom se daje autentični prinos proslavi, a moramo spomenuti odista veličanstveni glazbeni i liturgijski ugođaj u franjevačkoj crkvi u Subotici. Kako vidite, hrvatska zajednica u Vojvodini proslavila je svečano ovaj veliki jubilej kojim je podržala Hrvatski sabor u obilježavanju 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva. Izložbu ćemo ponuditi i u drugim mjestima uz različite kulturne priredbe kako bi što širi krug ljudi upoznao svoju povijesnu baštinu«, ističe Čeliković.

J. D.

XXIV. Dani hrvatske knjige i riječi – Dani Balinta Vujkova u Subotici

Od narodne književnosti do znanosti

Nagrada Balint Vujkov Dida za 2024. godinu dodijeljena je Mirku Ćuriću iz Đakova za veliki doprinos književnosti Hrvata u Srbiji * Znanstveno-stručni skup okupio tridesetak sudionika iz više zemalja

Dani hrvatske knjige i riječi u Subotici – Dani Balinta Vujkova najveća su književna manifestacija Hrvata u Srbiji. Ove godine održani su 24. put, od 21. do 25. listopada u Subotici, s brojnim i već prepoznatljivim programima za različite uzraste i afinitete.

Manifestacija je započela 21. listopada *Književnim salonom* na temu »Matoš, fantastika, intermedijalnost« koji je okupio srednjoškolce što se školuju na hrvatskom jeziku. U četvrtak, 23. listopada, priređen je program *Narodna književnost u školi*, okupivši oko 400 djece iz vrtića i osnovnih škola iz Subotice i okolice, a posebni gosti bili su učenici iz Srijemske Mitrovice (opširnije na *Hrckovim stranicama*).

Nagrada za Mirka Ćurića

Dani hrvatske knjige i riječi – Dani Balinta Vujkova, među ostalim, rade na predstavljanju i vrednovanju knjiške produkcije ovdašnjih Hrvata, putem godišnjih i trijevnih nagrada koje se uručuju na Multimedijalnoj večeri.

Nagradu *Balint Vujkov Dida* za 2024. godinu Organizacijski odbor manifestacije dodijelio je književniku i dopredsjedniku Društva hrvatskih književnika **Mirku Ćuriću** iz Đakova za veliki doprinos književnosti Hrvata u Srbiji. Kako se u obrazloženju nagrade navodi, Ćurić je prijatelj Hrvata u Srbiji, »pravi živi most između Hrvata u domovini i Hrvata izvan granica Hrvatske«. Pokretač je i promotor književnih i jezičnih aktivnosti, sudjeluje u osmišljavanju novih programa koji povezuju Hrvate u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Mađarskoj i drugim zemljama.

»Ćurić je poput Vujkova hodio i brodio spajajući Hrvate, hrvatsku riječ i hrvatsku knjigu dajući joj zaslužno mjesto u očuvanju nacionalnog i vjerskog identiteta«, zaključuje se u obrazloženju nagrade.

Najbolja knjiga u 2024.

Nagrada Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata *Emmerik Pavić* za najbolju knjigu u 2024. godini pripala je knjizi *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. u Subotici: svjedočenje Nace Zelića*, kulturnog djelatnika bačkih Hrvata koji je preminuo prošle godine. Osim što tekstom i brojnim vizualnim prilogima pridonosi boljem sagleda-

vanju prošlosti *Dužijance*, djelo je od značaja za daljnja istraživanja kulturne povijesti ovdašnjih Hrvata i Subotice, ocijenio je žiri. Nagradu je u ime nakladnika, UBH-a *Dužijanca*, primio predsjednik te udruge mons. **Andrija Anišić**.

Trijevnalna nagrada ZKVH-a *Tomo Vereš* za najbolju knjigu u području znanosti i publicistike (za razdoblje 2022. – 2024.) dodijeljena je knjizi *Prilozi za povijest Katoličke crkve u Bačkoj* mons. **Stjepana Beretića** u izdanju KD-a *Ivan Antunović* iz Subotice. Kako je žiri naveo, radi se o knjizi koja je plod dugogodišnjeg nastojanja da se podsjeti na važne trenutke, procese i osobe iz povijesti Katoličke crkve u Bačkoj, što u velikoj mjeri obuhvaća i povijest hrvatske zajednice na ovim prostorima. Vrijednost Beretićeve djela je bogata i raznovrsna sadržajnost »kojom se zahvaća pluralitet rimokatoličke baštine te osvjetljava međusobne dodire i suživot različitih naroda i kultura u panonskom prostoru«.

Multimedijalna večer održana je skupa sa svečanim programom kojim su vjernici iz Subotičke biskupije obilježili 1.100. godina Hrvatskog Kraljevstva. Na početku Multimedijalne večeri obratili su se generalni konzul Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša** i predsjednica Organizacijskog odbora *Dana hrvatske knjige i riječi* **Katarina Čeliković**. U kulturno-umjetničkom programu sudjelovali su Katedralni zbor *Albe Vidaković* pod ravnanjem **Miroslava Stantića** i **Mato Groznica** koji je kazivao stihove pjesme *Tomislavova Hrvatska* dr. **Josipa Andrića**.

Znanstveno-stručni skup

U subotičkoj Gradskoj knjižnici održan je međunarodni znanstveno-stručni skup, na kojem je ove godine svoje radove predstavilo tridesetak sudionika iz Srbije, Hrvatske, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Austrije.

Središnja tema bila je vezana za 1.100. obljetnicu Hrvatskog Kraljevstva, koja se ove godine obilježava među Hrvatima u matiči i inozemstvu. O ovoj temi bilo je riječi iz aspekta povijesti, politike, prava, kulture i obrazovanja. Osim toga, prezentirani radovi bavili su se temama iz književnosti i jezikoslovlja, kulturne povijesti, umjetnosti (likovnost i glazba) a u tim kontekstima razgovaralo se i o životima i djelima povijesnih ličnosti kao što su **Balint Vujkov**, **Mara Švel Gamiršek**, **Stanislav Preprek**, **Ilija Okrugić**, **Josip Vuković Đido**, **Adam Zrinski** i drugi.

Tradicionalno, položeni su i vijenci na bistu Balinta Vujkova u središtu Subotice. Vijence su položili predstavnici Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici, hrvatskih institucija u Srbiji, Grada Subotice i Gradske knjižnice Subotica.

Sorganizatori *Dana* su Hrvatska čitaonica Subotica, Gradska knjižnica Subotica, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata uz potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća. Organizaciju znanstveno-stručnog skupa pomogli su Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj i *Šokačka grana* iz Osijeka.

Tragovi prisutnosti

»Kada tijekom više od dva desetljeća trajanja manifestacije uspijevate svim dobnim skupinama ponuditi program upoznavanja s bogatim naslijeđem na suvremen način, kada ostaju kulturni proizvodi kojim se ta baština

promovira, možemo biti zadovoljni učinjenim i hrabro koračati u nove planove. Ova je godina bila u znaku povratka narodnoj književnosti za najmlađe kroz slikovnicu s basnama, a iskorak smo učinili u slagalici s motivima narodnih običaja. Na ovaj smo način učinili dostupnim više elemenata nematerijalne kulturne baštine, od narodnog govora do običaja koje će djeca, mladi, cijela obitelj upoznati preko čitanja, slaganja puzzli, ali i posjetom mrežnim stranicama ZKVH-a i Hrvatske čitaonice Subotica. Istaknula bih vrhunac ovogodišnjih *Dana*, proslavu 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva kroz znanstveno-stručni skup, izložbu '1100. godina Hrvatskoga Kra-

ljevstva – Tragom milenijske proslave u Bačkoj i Srijemu' te kroz svečanu biskupsku misu na kojoj je blagoslovljena spomen-ploča. Hrvatski narod u Bačkoj, u Subotičkoj biskupiji ostavlja trag svoje prisutnosti povezujući s ponosom prošlost i budućnost«, kaže predsjednica Organizacijskog odbora *Dana* Katarina Čeliković.

Održavanje manifestacije podržali su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beogradu, HNV, Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i ZKVH.

H. R.

Za rekonstrukciju škola 100 milijuna dinara

Predsjednica Pokrajinske vlade **Maja Gojković** uručila je 23. listopada ugovore u vrijednosti od 100 milijuna dinara za rekonstrukciju, adaptaciju, sanaciju te investicijsko i tekuće održavanje objekata 20 ustanova osnovnog obrazovanja i odgoja u AP Vojvodini za 2025. godinu.

Ona je istaknula da ovaj program predstavlja jedan od najznačajnijih oblika zajedničkog ulaganja u budućnost – u učenike, nastavnike i same zajednice.

»Ulaganje u objekte i infrastrukturu škola znači poboljšanje života čitave zajednice. Ovo nisu samo materijalna sredstva – to je izraz naše brige za djecu, njihovo okruženje i kvalitetu nastave«, rekla je Gojković.

Naglasila je i da Pokrajinska vlada u suradnji s lokalnim samoupravama godinama ulaže u obrazovnu infrastrukturu s ciljem da svako dijete u AP Vojvodini ima jednake i dobre uvjete za školovanje.

Potpredsjednik Pokrajinske vlade i pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice **Róbert Ótött** rekao je da ova potpora predstavlja nastavak jedne dobre i promišljene politike – politike koja na obrazovanje gleda kao na ulaganje u temelj društva.

H. R.

Memorijalna šetnja studenata prema Novom Sadu

Iz Subotice je u srijedu prema Novom Sadu krenula kolona od oko 150 studenata u blokadi, među kojima su i mladi iz Sombora, Kikinde i Novog Kneževca. Njihov cilj je sudjelovanje u komemorativnom skupu posvećenom žrtvama tragedije na novosadskom željezničkom kolodvoru, u kojoj je poginulo 16 ljudi nakon urušavanja nadstrešnice, objavila je Radio-televiziji Srbije.

nu su potom pratili brojni građani prema Mostarskoj petlji, noseći srpske zastave i zviždeći zviždaljkama, dok su ih pratila i motorna vozila te jedan traktor. Po dolasku do zgrade Rektorata Sveučilišta u Beogradu studentima je bio priređen još jedan doček – uz vatromet i crveni tepih do samog ulaza u zgradu. Najavili su da će prije nastavka puta prema Novom Sadu posjetiti Petu beogradsku

gimnaziju, kako bi podržali učenike koji već više od dva tjedna drže blokadu škole. Među onima koji su ih pozdravili bili su i glumci Narodnog pozorišta s transparentom »Narodno je narodno«.

U isto vrijeme, skupina niških studenata-biciklista, koja je u utorak krenula na četverodnevnu turu do Novog Sada, stigla je u Paraćin, dok je u maršu »Koracima sjećanja« iz Valjeva prema Novom Sadu krenulo više stotina učenika i studenata iz zapadne Srbije.

Beogradski studenti u blokadi visokoškolskih ustanova najavili su da će na komemorativni skup 1. studenoga doći biciklima. Na Instagramu su objavili da će se 31. listopada u 11 sati okupiti kod spomenika *Vječna vatra* na Ušću, a

zatim održati 16 minuta tišine za žrtve pada nadstrešnice u Novom Sadu. Nakon toga krenut će rutom Beograd – Stara Pazova – Indija – Srijemski Karlovci – Novi Sad, uz planiranu dulju stanku u Indiji.

Premijer Srbije **Đuro Macut** poručio je da građani na godišnjicu tragedije na novosadskom željezničkom kolodvoru trebaju pokazati jedinstvo i spremnost da prevladaju podjele. Gostujući na Radio-televiziji Srbije, istaknuo je da 1. studenoga »nije samo datum u kalendaru«, već dan koji treba obilježiti dostojanstveno i u miru.

»Država će učiniti sve kako bi se očuvali sigurnost i red na ulicama. Ne smijemo biti pasivni pred vandalizmom i napadima na imovinu – to bi bio znak slabosti države«, rekao je Macut.

Dodao je da je prioritet državnog vrha da Srbija nastavi put razvoja i napretka.

H. R.

FOTO: Beta / Saša Dorđević

Studenti su poručili da će 1. studenoga biti dan oдаvanja počasti žrtvama – dan koji treba proći u miru i tišini. Memorijalna šetnja prolazi kroz Stari Žednik, Mali Beograd, Bačku Topolu, Bajšu, Lipar, Kulu, Vrbas, Bačko Dobro Polje, Zmajevu, Stepanovićevo, Kisač, Rumenku i završava u Novom Sadu. Tijekom puta pridružiti će im se studenti i građani iz Bačke Topole, Sombora, Vrbasa i drugih mjesta, kako bi, kako navode, zajedno održali sjećanje na žrtve i izrazili solidarnost. U isto vrijeme, dvije skupine studenata u blokadi, koje pješake iz Novog Pazara, stigle su u Beograd, gdje su im građani priredili svečani doček. Na Trošarini su ih dočekali bakljama, vatrometom, kruhom i solju, uz veliki transparent s natpisom 11:52 – u znak sjećanja na trenutak tragedije.

Druga skupina studenata iz Novog Pazara, koja je krenula na put 16. listopada, dočekan je kod Tržnog centra *Ada Mall*, gdje su im građani pripremili hranu i piće. Kolo-

Mr. sc. Zdeslav Milas, ravnatelj Hrvatske matice iseljenika

Očekujem produbljivanje suradnje s Hrvatima iz Srbije

Vizija je jasna, zadržati temelje Hrvatske matice iseljenika, njezinu kulturnu i identitetsku misiju uz modernizaciju načina rada, veću vidljivost rezultata te sustavno uvođenje strukturnih i digitalnih alata

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Vlada Republike Hrvatske 20. je srpnja ove godine imenovala mr. sc. **Zdeslava Milasa** novim ravnateljem Hrvatske matice iseljenika. Na čelo ove ustanove došao je iz svijeta visokog obrazovanja, s mjesta prodekana za akademske poslove na Veleučilištu *Algebra Bernays* gdje je predavao kolegije iz područja odnosa s javnošću i korporativne komunikacije. Obnašao je brojne dužnosti tijekom karijere i vodio različite organizacije – bio je predsjednik Suda časti Hrvatske udruge za odnose s javnošću, počasni predsjednik Hrvatske akademske zajednice i glavni je tajnik Zajednice utemeljitelja Hrvatske demokratske zajednice. Društveno je, strukovno i politički angažiran od rane mladosti a, kako sam kaže, iskustvo odrastanja i školovanja izvan Domovine ostavilo je na njega dubok i trajni trag.

► **Hrvatska matica iseljenika utemeljena je 1951. godine s osnovnim ciljem da pokrene institucionalne oblike suradnje s iseljeništvom. Od tada do danas što se promijenilo u radu HMI?**

Hrvatska matica iseljenika od svoga osnutka 1951. godine pa sve do danas čvrsto je zadržala istu plemenitu misiju: očuvanje i razvoj hrvatskog nacionalnog, jezičnog i kulturnog identiteta Hrvata izvan Hrvatske. Tijekom više od sedam desetljeća promijenili su se okolnosti, načini rada i institucionalni okvir, ali ljubav prema domovini i povezanost s hrvatskim iseljeništvom ostali su temelj svega što

Matica čini. Nakon demokratskih promjena i donošenja ključnih zakona 1990-ih Matica je doživjela duboku transformaciju. Iz društvenog oblika prerasla je u ustanovu sa sustavno uređenom pravnom strukturom, čime je svoj rad učinila još učinkovitijim i transparentnijim. Stupanjem na snagu novog Zakona o Hrvatskoj matici iseljenika 2018. godine, Hrvatska matica iseljenika postala je samostalna javna ustanova upisana u sudski registar, što je donijelo novu snagu, institucionalnu stabilnost i jasnije definiranu suradnju s državnim tijelima i brojnim partnerima u domovini i svijetu. U praksi se znatno proširio i opseg djelovanja. Danas s ponosom i predanošću provodi kulturne, obra-

zovne, znanstvene, nakladničke i informativne programe, od dugovječnih manifestacija koje njeguju tradiciju do velikih projekata koji otvaraju nove perspektive. U posljednjih nekoliko godina intenzivno se razvija digitalizacija znanja o hrvatskom iseljeništvu, a stvaranjem opširnih baza podataka omogućuje se da to znanje postane dostupno Hrvatima širom svijeta. Prema izvješćima iz 2020. godine, Matica u prosjeku surađuje s oko 4.500 iseljeničkih udruga i subjekata, dok se elektroničke baze podataka već broje u desecima tisuća stranica dragocjenih informacija. Ti podaci svjedoče o snažnom iskoraku prema suvremenim informacijskim rješenjima i još življoj, prisnijoj suradnji s našim zajednicama izvan domovine. Hrvatska matica iseljenika više nije samo čuvar kulturne baštine, već je i most između domovine i svijeta. Od isključivo kulturnih aktivnosti prerasla je u sveobuhvatno djelovanje koje obuhvaća znanstveno-istraživačke programe, obrazovanje djece i mladih te trajnu suradnju s hrvatskim manjinama u susjednim državama.

► **Kako se kroz povijest gledalo na hrvatsko iseljništvo, a kako se gleda danas?**

Povijesno gledano, odnos prema iseljeništvu varirao je: u pojedinim razdobljima prevladavao je patriotski, često sentimentalni pristup; u drugim razdobljima (osobito tijekom političkih promjena 20. stoljeća) odnos je bio instrumentalniji ili udaljen. Danas pristup mora biti višeslojan i pragmatičan: iseljništvo se sagledava kao kompleksna zajednica koja doprinosi domovinskoj Hrvatskoj kroz kulturu, znanje, gospodarstvo, ali i kroz veze koje generiraju trajnu povezanost. Mi smo u tom pogledu kao most između domovinske i iseljene Hrvatske. Hrvatska matica iseljenika kao moderan posrednik sustavno dokumentira, povezuje i osmišljava programe koji odgovaraju potrebama različitih generacija i kategorija iseljenika, istovremeno potičući znanstveno proučavanje i kvalitetnu suradnju. To je pristup koji zahtijeva poštovanje različitih identiteta i iskustava, ali i predanost konkretnim programima koji vraćaju vrijednost zajednici. Posebno važno mjesto u povijesti zauzima uloga hrvatskog iseljništva u stvaranju samostalne i suverene Hrvatske. Hrvati izvan domovine, kroz desetljeća rada, predanosti i neumorne ljubavi prema Hrvatskoj, dali su neprocjenjiv doprinos u očuvanju nacionalne svijesti i međunarodnom promicanju prava hrvatskog naroda na slobodu i samoodređenje. Njihova potpora, intelektualna i materijalna, bila je dragocjena u svim povijesnim trenucima u kojima se stvarala suvremena hrvatska država. Ta duboka povezanost između domovine i iseljništva nije samo povijesna činjenica. To je emocionalna i duhovna nit koja i danas snažno povezuje milijune Hrvata diljem svijeta. Hrvatska matica iseljenika s ponosom čuva tu vezu, njeguje uspomene i gradi nove mostove suradnje, s istim žarom i vjerom kojom to čini već 75 godina u službi hrvatskog naroda, domovine i naših iseljeničkih zajednica.

► **Vaša obitelj je također iseljenička. Kao dijete otišli ste u Beč, gdje ste živjeli do 1991. Što Vam iseljeničko iskustvo znači u životu i sadašnjem poslu?**

Iskustvo odrastanja i školovanja izvan Domovine ostavilo je dubok i trajni trag. Osobno, život u Beču dao mi

je sposobnost da sagledavam Hrvatsku i Hrvate u širim društvenim i kulturološkim kontekstima: razumijevanje dvojnog identiteta, prihvaćanje različitosti i potreba za jasnim mostovima komunikacije između domovine i zajednica u iseljeništvu. To iskustvo daje mi i empatiju prema problemima i izazovima s kojima se susreću Hrvati izvan domovine, od obrazovanja sljedećih generacija hrvatskog podrijetla, preko očuvanja jezika i tradicije, do institucionalne suradnje. Zato mi moramo biti i jesmo instrument podrške koji razumije i nudi konkretne programe koji imaju dugoročne učinke.

► **Osim s klasičnim prekomorskim iseljeništvom, Matica je uspostavila sredinom 1950-ih i suradnju s prvom hrvatskom manjinom, gradišćanskim Hrvatima, a kasnije i s hrvatskom manjinom u drugim državama. Kako danas izgleda ta suradnja i u kom pravcu će se razvijati? Ima li prostora za unaprjeđenje suradnje?**

Suradnja je danas institucionalizirana i višeslojna: uključuje programe kulture, obrazovanja i znanosti, kao i potporu manjinskim organizacijama. Prakticira se kroz razne manifestacije, edukativne programe, nakladničke projekte i savjetodavne aktivnosti. Primjerice, projekti poput Revije tradicijske odjeće, Škole hrvatskog folkloru i drugih ciljaju upravo na očuvanje kulturnih oblika manjina i iseljništva. Naša mreža je široka, ali ima mjesta za produbljivanje kvalitetnije, dugoročnije suradnje. Konkretni prostor za unaprjeđenje vidim u sustavnoj razmjeni stručnjaka (konzervatori, etnografi, nastavnici hrvatskoga jezika), u digitalnoj podršci manjinskim školama i u većoj prisutnosti projektnih kapaciteta na terenu kroz suradnju s lokalnim i regionalnim partnerima. Također, snažnija sinergija s institutima i domaćim sveučilištima može podići razinu istraživanja i učinak naših projekata.

► **Kakva je Vaša vizija djelovanja Hrvatske matice iseljenika za buduće razdoblje? Hoćete li, na mjestu ravnatelja, uvoditi neke promjene, novine?**

Vizija je jasna: zadržati temelje Hrvatske matice iseljenika, njezinu kulturnu i identitetsku misiju uz modernizaciju načina rada, veću vidljivost rezultata te sustavno uvođenje strukturnih i digitalnih alata. Planiram intenzivirati znanstveno-istraživačku aktivnost i suradnju s Institutom za istraživanje migracija i sličnim institucijama kako bi naši programi bili poduprti kvalitetnim analizama i podacima, pri čemu smo već najavili sklonost poticanju takvih projekata. Nadalje, cilj je unaprijediti nakladničku djelatnost kontinuiranim razvojem Leksikona i digitalnih baza te osigurati da nakladnički projekti imaju širi doseg i dugoročnu dostupnost, što potvrđuju i postojeći izvještaji koji pokazuju da je Leksikon opsežan i da se njegova elektronička baza kontinuirano razvija. Poseban naglasak bit će na modernizaciji komunikacije i pristupa mladima koristeći suvremene digitalne platforme i kroz veći broj digitalnih programa, online školovanja i hibridnih formata, primjerice programa jezika i kulture dostupnih i na daljinu, čime ćemo proširiti postojeću online nastavu. Također, planira se jačanje kapaciteta podrške hrvatskim manjinama i iseljeničkim zajednicama kroz mentorski rad, stručnu pomoć te transpa-

rentniji sustav natječaja i izvještavanja. Sve promjene koje planiramo vodit će nas prema većoj operativnoj jasnoći, mjerljivim rezultatima i održivosti programa, ali bez odricanja od one temeljne, tople i prepoznatljive jezgre Hrvatske matice iseljenika: mjesta gdje se susreću kultura, znanost i iseljenička zajednica, mjesta koje nas povezuje.

► **Sastali ste se nedavno s ravnateljicom Instituta za istraživanje migracija dr. sc. Marinom Perić Kaselj. Istakli ste tom prigodom kako će u budućem radu Matica davati veliku važnost poticanju projekata vezanih za znanstveno proučavanje aktivnosti Hrvata izvan Hrvatske, odnosno hrvatskoga iseljeništva, hrvatske manjine i Hrvata u Bosni i Hercegovini. O kakvim je istraživanjima i projektima riječ?**

Riječ je o višestrukim i međusobno povezanim aktivnostima koje obuhvaćaju projektnu potporu interdisciplinarnim istraživanjima migracija, demografskih trendova, obrazovanja na jeziku izvornog podrijetla te institucionalne povezanosti iseljeništva i domovine, pri čemu će Hrvatska matica iseljenika poticati projekte koji koriste kvantitativne i kvalitativne metode s ciljem dubljeg razumijevanja izazova i potencijala iseljeništva te implementacije rezultata u konkretne prakse i programe. Posebno mjesto zauzimaju dokumentacijski projekti usmjereni na širenje i ažuriranje Leksikona hrvatskoga iseljeništva i manjina te izradu digitalnih arhiva i baza podataka, u kojima se već bilježe tisuće natuknica i stotine tisuća digitaliziranih stranica materijala, prema izvještajima Hrvatske matice iseljenika, elektronička baza Leksikona stalno raste. Planirane su i evaluacijske studije učinka programa, kojima će se analizirati koliko su obrazovni projekti poput Škole folklor, ljetnih škola i programskih radionica pridonijeli očuvanju jezika i običaja te koliko sudjelovanje u njima potiče lokalnu i međunarodnu povezanost. Nadalje, predviđene su inicijative za obrazovanje i stručnu obuku koje uključuju istraživačke radove kao temelj za izradu novih edukacijskih modula, dokumentaciju za nastavu hrvatskog jezika u iseljeništvu te metodoloških priručnika za rad s manjinskim zajednicama. Središnji je cilj da sva istraživanja budu primjenjiva i da njihovi rezultati neposredno koriste konkretnim programima i zajednicama, a ne ostaju tek u okviru znanstvenih publikacija.

► **Matica iseljenika Hrvatske ima značajnu nakladničku djelatnost. Što planirate na polju nakladničke djelatnosti mijenjati, razvijati?**

Nakladništvo, kao srž djelovanja naše ustanove, obuhvaća izdavanje naše novine *Matica*, leksikona, zbornika, kataloga i povijesnih monografija, a planiramo nastaviti s velikim projektima poput Leksikona hrvatskoga iseljeništva i manjina, uz istodobno jačanje digitalne dostupnosti putem elektroničkih izdanja, indeksiranja i otvorenog pristupa gdje god je to moguće, što već potvrđuju izvješća koja ukazuju na rastuću elektroničku bazu i vrijednost leksikografskih podataka. Poseban naglasak bit će na modernizaciji distribucije i promocije kroz bolju međunarodnu prisutnost, više prijevoda te suradnju s knjižnicama i znanstvenim centrima u iseljeništvu, s ciljem da izdanja Hrvatske matice iseljenika postanu referentna točka za istraži-

vače hrvatskoga iseljeništva. Planira se i uvođenje serija praktičnih priručnika i nastavnih materijala za nastavnike hrvatskog jezika u iseljeništvu kako bi naklade Hrvatske matice iseljenika imale izravnu primjenu u svakodnevnom radu, dok će se standard dizajna i znanstvene urednosti publikacija podići kroz strože recenzentske postupke i suradnju s akademskim ustanovama. Sve će promjene biti usmjerene prema većoj dostupnosti, vidljivosti i primjenjivosti sadržaja.

► **Hrvatska je svoje odnose s hrvatskim izvandomovinstvom uredila 2012. Zakonom o odnosima Hrvatske s Hrvatima izvan Hrvatske, kojim je definirana i uloga HMI-ja u tim odnosima. Iste godine osnovan je Državni (kasnije Središnji državni) ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske kao središnje tijelo državne uprave nadležno za odnose Hrvatske i Hrvata izvan nje.**

Zakon iz 2012. godine, zajedno s pripadajućim zakonskim okvirima, formalno je odredio Hrvatsku maticu iseljenika kao jednog od ključnih nositelja suradnje s izvandomovinstvom, čime je potvrđena njezina važna uloga u očuvanju hrvatskog jezika, kulture i identiteta. U praksi to znači da mi usklađujemo i koordiniramo svoje programe s državnim tijelima te prijavljujemo projekte u skladu s definiranim natječajima, upravljajući i provodeći aktivnosti koje izravno pridonose ostvarivanju zakonskih ciljeva. Kao javna ustanova, čije upravljanje i nadležnosti određuje statut iz 2019. godine, Hrvatska matica iseljenika djeluje u kontinuiranoj suradnji sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske te s Ministarstvom demografije i useljeništva, s kojima zajednički planira i provodi programe, razmjenjuje stručna iskustva i usklađuje strateške smjernice. Izvješća Hrvatske matice iseljenika i službene objave Vlade Hrvatske potvrđuju tu suradnju kao primjer učinkovite institucionalne povezanosti i jasno definirane uloge Hrvatske matice iseljenika u državnom sustavu skrbi za Hrvate izvan domovine. Izrazito je bitna suradnja između institucija i organizacija koje srž svoga djelovanju pronalaze u povezivanju naših ljudi diljem svijeta.

► **Prema navedenom Zakonu HMI je definiran kao jedan od nositelja suradnje s izvandomovinstvom i »svojim djelovanjem je usmjeren na očuvanje i razvoj hrvatskoga nacionalnog, jezičnog i kulturnog identiteta Hrvata izvan Republike Hrvatske«. Kako se to operacionalizira u praksi?**

Programski paketi Hrvatske matice iseljenika obuhvaćaju radionice tradicijske kulture, škole folklor, tečajeve hrvatskoga jezika za djecu i odrasle, ljetne škole te specijalizirane obrazovne programe kao što su Ljetna škola folklor, Mala ljetna škola i Mala ljetna škola hrvatskoga jezika i kulture. U okviru nakladničke i dokumentacijske djelatnosti Hrvatska matica iseljenika razvija i objavljuje Leksikon hrvatskog iseljeništva i manjina, zbornike te kataloge kulturne baštine, uz izradu elektroničkih baza podataka koje omogućuju širok pristup znanju i kulturnim resursima. Poseban značaj imaju projektni programi s izravnim uključivanjem zajednica, među kojima se ističu *Eco Heritage Task Force* volonterski – ekološki program

koji okuplja mlade, zatim revije tradicijske odjeće, radionice kazališta i drugi sadržaji koji povezuju generacije i omogućuju praktično prenošenje tradicije. Primjerice, u sklopu projekta *Eco Heritage Task Force 2025*, okupilo se više od dvadeset mladih iz različitih država koji su aktivno sudjelovali u obnovi okoliša i zaštiti kulturne baštine, a pritom učili o hrvatskom jeziku i kulturi.

► **Procjenjuje se da u pedesetak država ima više od 3,5 milijuna Hrvata izvan Hrvatske. Kako se može komunicirati i raditi s tako različitim skupinama, različitim zajednicama u različitim državama na odgovarajući način budući da svi oni žive u različitim uvjetima i okolnostima?**

Rad s raznolikim skupinama hrvatskog iseljenništva zahtijeva pažljivo usklađivanje općih pristupa i lokalnih prilagodbi. Potrebno je provoditi segmentaciju prema generacijama (prva, druga, treća i kasnije), prema statusu (organizirano iseljenništvo, manjinske zajednice u susjednim državama, pojedinci i povratnici) te prema njihovim potrebama, bilo da su povezane jezikom, kulturom, obrazovanjem ili gospodarskom suradnjom. Mrežna struktura suradnje Hrvatske matice iseljenika obuhvaća prosječno nekoliko tisuća subjekata, a izvješća navode oko 4.500 suradni-

ka, što potvrđuje da sustav umrežavanja već postoji, ali ga je potrebno kontinuirano održavati i ažurirati. Lokalna uključivanja ostvaruju se putem podružnica u Vukovaru, Rijeci, Puli, Splitu i Dubrovniku, partnerskih udruga i javnih natječaja, čime se jača prisutnost Matice u zajednicama. Programi su prilagođeni različitim oblicima djelovanja, neki su mobilni (predavanja, izložbe), drugi digitalni (online škole, webinar), a treći stacionarni i intenzivni (ljetne škole, festivali) čime se uspješno povezuje lokalna dostupnost s centralnom podrškom. Ključnu ulogu ima evaluacija i prikupljanje povratnih informacija, što omogućuje stalno prilagođavanje programa stvarnim potrebama sudionika. Ukratko, cilj je spojiti jasno definirane strateške prioritete s fleksibilnošću prema lokalnim okolnostima i specifičnosti ma iseljenništva.

► **Hrvati iz Srbije uključeni su u projekte i programe koje organizira Hrvatska matica iseljenika. Ovih dana u prostorijama HMI-ja otvorena je izložba dizajnerskih radova Darka Vukovića *Otisak misli*, koju realizirate u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata. Hrvati iz Srbije sudjeluju i na Forumu hrvatskih manjina, te drugim Matičinim programima poput Škole hrvatskog folklor, *Eco heritage task forcea*, Revije tradicijske odjeće i izbora najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Hrvatske, seminara *Stvaranje kazališta*, *Noći knjige* i slično. Kako ocjenjujete ovu suradnju, u kojem pravcu će ići dalje?**

Suradnja s hrvatskim zajednicama u Srbiji, posebno u Vojvodini, kontinuirana je i dvosmjerna. Posljednji primjeri poput izložbe dizajnerskih radova **Darka Vukovića** (projekt u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata), uključivanje u forume hrvatskih manjina i sudjelovanje na programima (Škola folklor, *Eco Heritage*, Revija tradicijske odjeće, *Noć knjige*) pokazuju da Hrvatska matica iseljenika inicira i podržava lokalne inicijative. Iz izvještaja jasno proizlazi da mi financijski i programski sufinanciramo te koordiniramo takve aktivnosti, a partnerstva s lokalnim ustanovama su ključna. U budućnosti očekujem produbljivanje

suradnje kroz razmjenu iskustava, zajedničke publikacije, digitalne izložbe i programe za mlade, te sustavno uključivanje lokalnih aktera u naše međunarodne projekte. Cilj je da suradnja bude trajna, operativna i vidljiva, a ne samo simbolična.

► **HMI sljedeće godine slavi 75 godina postojanja. Kako ćete obilježiti ovu obljetnicu?**

Krajem svibnja iduće godine planirano je proglasiti Tjedan Hrvata izvan Republike Hrvatske, inicijativu kojom želimo dodatno povezati i istaknuti bogatstvo hrvatskog zajedništva diljem svijeta. Želja nam je da taj tjedan postane tradicija koja će nas sve spajati u duhu hrvatskog identiteta i ponosa. U sklopu tog razdoblja obilježiti ćemo 75. obljetnicu osnutka

naše ustanove Hrvatske matice iseljenika. Tom prigodom održat će se Susret klupa Hrvata izvan Hrvatske, koji će kroz pjesmu oživjeti snagu našeg kulturnog naslijeđa, te 1. međunarodna Konferencija medija Hrvata izvan Hrvatske, na kojoj će se raspraviti o ulozi i povezanosti hrvatskih medija u svijetu. Središnji događaj bit će svečano obilježavanje 75. obljetnice HMI-ja, uz premijeru promo filma o povijesti i djelovanju naše ustanove, predstavljanje posebnih brošura i niz popratnih aktivnosti kojima ćemo se podsjetiti na našu bogatu prošlost, ali i s nadom i entuzijazmom usmjeriti pogled prema budućnosti. Bit će to tjedan ispunjen ponosom i zahvalnošću svima koji su kroz desetljeća čuvali i jačali povezanost između Domovine i Hrvata širom svijeta.

Proslave u Srijemskoj Mitrovici i Moroviću

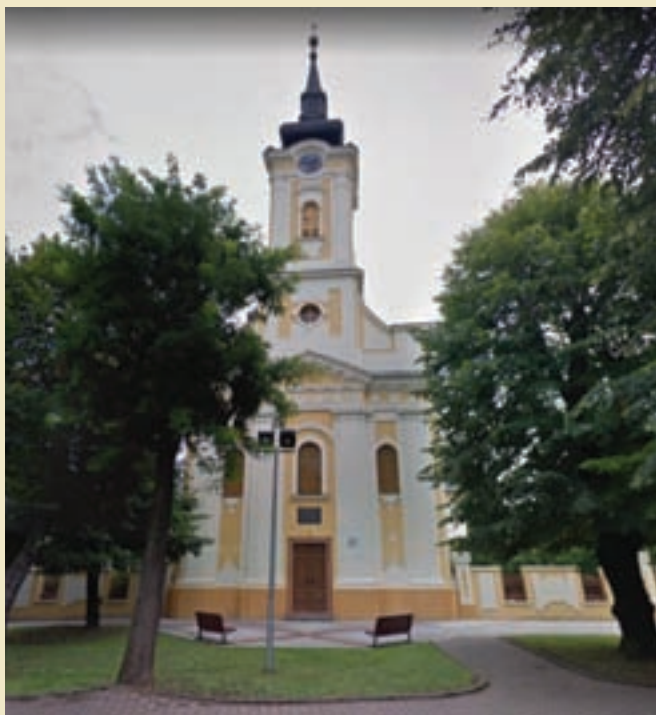
Prigodom proslava 1925. godine i u Srijemskoj Mitrovici i u Moroviću postavljene su spomen-ploče u čast kralju Tomislavu

Odlukom Hrvatskog sabora 2025. godina proglašena je Godinom obilježavanja 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva. Različitim kulturnim, umjetničkim i znanstvenim događajima jubilej obilježavaju Hrvati u domovini i izvan domovine.

I prije jednog stoljeća, 1925., organizirana je milenijska (1.000. obljetnica) proslava Hrvatskoga Kraljevstva. Slavila se diljem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a posebno na teritorijima gdje su nastanjeni Hrvati, među kojima su bila i mjesta u Bačkoj i Srijemu. U ovom broju bavimo se proslavama u Srijemskoj Mitrovici i Moroviću.

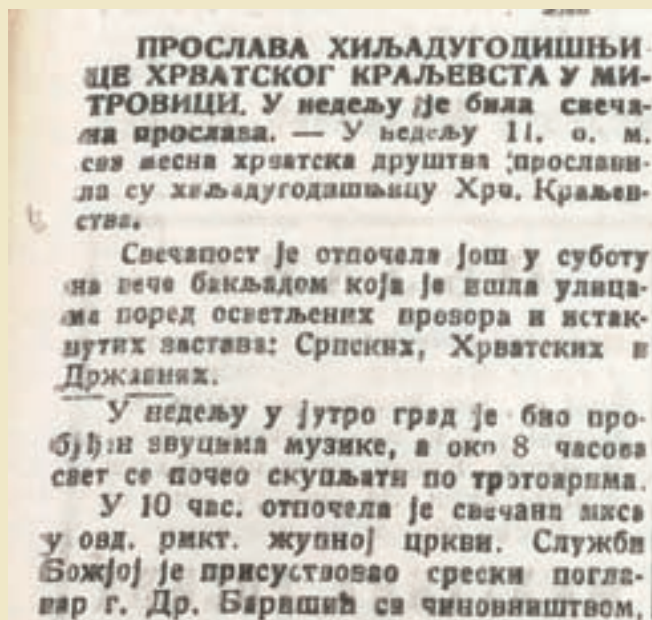
Proslava 5. srpnja

U Srijemskoj Mitrovici održane su dvije proslave 1925. godine: 5. srpnja i 10. i 11. listopada.

Prvu proslavu pokrenula je Hrvatska čitaonica na čelu s predsjednikom dr. **Vladimirom Račkim** (*Hrvatski list*, 3. kolovoza, 1925.). Proslava je održana 5. srpnja u organizaciji domaćeg Hrvatskog pjevačkog društva *Nada*. Bilo je to u vrijeme kad se u Zagrebu odvijao prvi slet.

Program je započeo proslovom dr. **Franje Račkog**, mitrovačkog župnika i dekana, koji je vatrenim riječima

govorio o povijesti Hrvata. Potom je slijedio program *Nade*. Društvo je, među ostalim, izvelo *Duvanjsku himnu*, *Selimbeg* te igrokaz *Na Duvanjskom polju*. Na svečanoj akademiji kao gosti bili su predstavnici Zemuna, Kukujevac i brojni Tovarničani (*Hrvatski list*, 3. kolovoza, 1925.).

Proslava 10. i 11. listopada

Početkom rujna formiran je Centralni odbor sastavljen od predstavnika svih hrvatskih društava. Formiran je Priredivački odbor u kojem su bili: **Petar Gvozdić**, **Kušan**, **Bobek**, **Vagner**, učiteljice **Im** i **Kucelić** (*Hrvatski list*, 6. rujna, 1925.). Proslava je priređena pod predsjedanjem dr. Vladimira Račkog (*Srijemski Hrvat*, Vukovar, br. 6 od 5. listopada).

Proslava je započela u subotu, 10. listopada, uobičajenom bakljadom u kojoj su sudjelovali Vatrogasno društvo, HPD *Nada*, *Tomislav*, Hrvatska omladina, Čitaonice – Hrvatska, Građanska i Obrtna, Savez hrvatskih obrtnika te izaslanstva pojedinih mjesnih i prijateljskih društava.

U nedjelju, 11. listopada, bila je budnica, sastanak svih društava i gostiju u Staroj pivari te zajednički odlazak na sv. misu na kojoj su bili i službeni predstavnici vlasti. Nakon toga je narodni zastupnik dr. **Ivan Lončarević**, poslije održanog govora, otkrio spomen-ploču.

Mramorna ploča postavljena je na desnoj strani župne crkve. Tekst spomen-ploče objavljen je u novinskom izvještaju Srbije (srijeda, 14. listopada 1925., str. 3.). Tekst je pozlaćen: 925 – 1925 / Kralju Tomislavu / Mitrovački Hrvati.

Vatrogasna glazba odsvirala je *Lijepu našu*. Slijedio je povratak u povorci u Pivaru koja je bila centralno mjesto događanja. Tu je mitrovački župnik Franjo Rački održao predavanje iz hrvatske povijesti. Zborovi *Nade*, *Tomislav* i Hrvatske omladine otpjevali su *Novakovu Hrvatskoj* te *Lijepu našu*. Na poslijepodnevnoj pučkoj svečanosti svirala je đakovačka glazba. Navečer je bila zabava s pro-

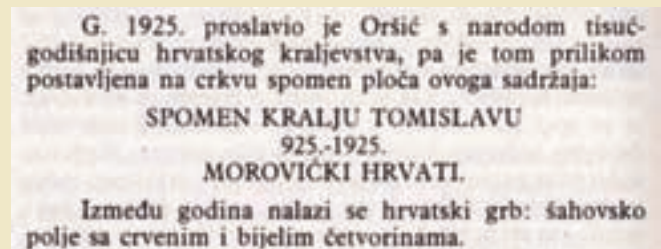

gramom u kojem je prvo izveden peti čin drame *Tomislav Stjepana Miletića*. *Nada* je otpjevala skladbu *Jadrano Karela Kukle*, a Hrvatska omladina Zajčevu *Crnogorac Crnogorki*. Vatrogasna glazba svirala je na bakljadi, budnici i opходу.

Ova zabava održana je i uz veliki angažman Gospojinskog društva. Na proslavu su svoje predstavnike poslala društva iz Zemuna, Ilače i Kukujevaca (*Hrvatski list*, 14. listopada 1925., str. 3.).

Morović

Proslavu tisućgodšnjice hrvatskog kraljevstva u Moroviću s narodom je proslavio župnik **Pavao Oršić**. Tom je prigodom na crkvi sv. Roka postavljena spomen-ploča

uz potporu **Paje i Jelisavete Salzman**. (**E. Gašić**, *Povijest župe i mjesta Morović, Drenovci*, 1996.). Na ploči uz uklesan hrvatski grb stoji: Spomen kralju Tomislavu / 925. – 1925. / Morovički Hrvati.

Priredila: Katarina Čeliković (katalog izložbe *1100. obljetnica Hrvatskoga Kraljevstva (925. – 2025.) – Tragom milenijske proslave u Bačkoj i Srijemu*)

Srbija posljednja na Balkanu

Srbija je 96. od 143 zemlje i jurisdikcije u svijetu po indeksu vladavine prava za 2025., objavila je neovisna organizacija Projekt svjetske pravde iz Washingtona (World Justice Project). U prošlogodišnjem rangiranju Srbija je bila 94. od 142 zemlje i jurisdikcije.

Albanija je ove godine 87. na listi zemalja ocijenjenih prema stanju vladavine prava, Crna Gora je 55., Kosovo 59., Bosna i Hercegovina 70., a Sjeverna Makedonija 64.

Kako je prenijela agencija *Beta*, indeks vladavine prava određuje se na osnovu osam kriterija i Srbija je po ograničenju ovlaštenja vlade 130. u svijetu, po nepostojanju korupcije 101., po otvorenoj vladi 97., a po osnovnim pravima 71. Po kriteriju poredak i sigurnost Srbija je 59. na globalnoj listi, po provedbi zakona 106., građanskom pravosuđu 95., a po kaznenom pravosuđu 96.

Među zemljama zapadnog Balkana Srbija je najslabije rangirana dok je u regiji istočne Europe i centralne Azije 11. od 15 zemalja.

U svijetu po vladavini prava prednjači Danska, a slijede Norveška, Finska i Švedska dok je na posljednjem, 143. mjestu Venecuela.

Organizacija Projekt svjetske pravde saopćila je da se u 2025. globalna recesija vladavine prava ubrzala. Kako se ocjenjuje, iza pada vladavine prava uglavnom stoji ekspanzija autoritarnih trendova, odnosno smanjenje građanskog prostora i slabljenje kontrole. Novi indeks pokazao je da se u posljednjih godinu dana više od 70 posto zemalja suočilo sa sve većim ograničenjima građanskih sloboda potrebnih za održavanje otvorenih i odgovornih vlada. Indeks pokazuje i da pravosuđe »gubi tlo« pod utjecajem izvršne vlasti, sa sve većim političkim utjecajem u pravosudne sisteme.

Vašingtonska organizacija saopćila je i da su ove godine najveći pad vladavine prava zabilježili Ruska Fede-

racija, Sudan i Mozambik dok su stanje najviše popravili Dominikanska Republika, Senegal i Sjeverna Leone. U izvještaju se navodi i da je u svakoj regiji svijeta zabilježena zemlja koja je napredovala po vladavini prava, a u regiji istočne Europe i centralne Azije to je Sjeverna Makedonija.

Z. V.

Obljetnica ignoriranja

Svaka obljetnica, otvoreno ili skriveno, krije u sebi i neku simboliku, a kada u njoj sudjeluju i političari ili dužnosnici općenito ona se obavezno izvlači na širi uvid javnosti. Tako je, naravno, bilo i u utorak, 28. listopada, kada je u predvorju Narodnog kazališta obilježena 80. obljetnica odigravanja predstave *Matija Gubec* **Mirka Bogovića** (u režiji **Branka Špoljara**) kao formalne potvrde ranije odluke Predsjedništva Narodne skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine (19. rujna 1945.) o ustanovljenju Hrvatskog narodnog kazališta (i Magyar Népszínháza) u Subotici. Samo što ovoga puta riječi političara i dužnosnika općenito nisu toliko bitne za suštinsku simboliku ovoga čina jer su, i prije nego što su izgovorene, i same poslužile u tu svrhu. Dovoljno je bilo dok su izgovarane izaći van i izvući se iz komemorativno-svečarske atmosfere, osvrnuti se oko sebe, pogledati i poslušati što stvarnost simbolički govori.

I tako... dok su ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Josip Bako** i peti potpredsjednik Pokrajinske vlade **Tomislav Žigmanov** uspoređivali prošlost i sadašnjost i projicirali ju (sadašnjost) u budućnost, neizostavno u nju (budućnost) ugrađujući i vlastitu ulogu, dotle je stvarnost šutke i bez pompe igrala svoju novu ulogu koju već godinama ima. Lijepo se, naime, na blagajni – odnosno билетарници i jegypénztáru, kako na njoj piše – vidi izostanak hrvatskog jezika i pisma kada je riječ o radnom vremenu, cijenama ulaznica i ostalim generalijama vezanim za predstave. Lijepo se, također, na metar-dva na repertoaru za listopad – odnosno октобар и октобер, kako stoji – vidi izostanak hrvatskog jezika i pisma o predstavama koje su ovoga mjeseca na programu. Kao što se lijepo, uostalom, iznad toga na više mjesta – u kombinaciji sa srpskim i mađarskim – vidi da ovo zdanje predstavlja (i) Narodno kazalište, kao službeni naziv ove kuće. I to je suštinska simbolika stanja Narodnog kazališta u odnosu na komemorativno-svečarsku atmosferu 28. listopada 1945. i danas. Ali, kako obično vole reći u onim dugačkim top-shop reklamama, »to nije sve«.

Iza ovog grotesknog scenarija, koji na licemjeren način pokazuje odnos osnivača (a samim tim i politike) spram dijela svoje populacije, krije se još jedan sloj njegove naravi, onaj koji dodjeljuje raspodjelu uloga i tajming njihove igre. U tom scenariju, iako pozvan, nije se pojavio ravnatelj Narodnog kazališta **Miloš Nikolić**. Kao što u istom tom scenariju nije bilo predstavnika Grada Subotica da kao

domaćini u gradu u kom žive prije svega pozdrave prisutne i prozbore nešto o kazališnoj povijesti grada u kom je Hrvatsko narodno kazalište u Subotici jedno vrijeme zauzimalo istaknuto mjesto. Umjesto njih, na skupu su se kao obični građani pojavili, recimo glumac Drame na srpskom **Vladimir Grbić** ili pak bivši predsjednik Upravnog odbora Dječjeg kazališta **Zoltán Siflis**, koji su tim činom ne samo na najljepši način pokazali svoje ljudsko lice i poštovanje spram dijela svojih sugrađana i njihove kulture nego i spa-

sili čast kuće i struke kojoj pripadaju ili su pripadali. Isto se može reći i o malo višim, a za ovo područje nadležnim razinama vlasti: dok se ministrica kulture Hrvatske **Nina Obuljen-Koržinek** sjetila da njezini sunarodnjaci u Subotici obilježavaju 80. obljetnicu igranja prve predstave na hrvatskom, za njezinog kolegu iz Srbije **Nikolu Selakovića** – tamo gdje se sve događalo – 28. listopada bio je tek dan nakon 27., a prije 29.

Simbolika je, dakle, jasna, a glasi kao i do sada: ignoriranje.

Nikakvim drugim riječima do li ignoriranjem vlasti, i to svih njezinih razina, ne može se nazvati niti ono što je spomenuto u ovom tekstu niti ono što još nije. Recimo, inicijativa

za (ponovni) osnutak Drame na hrvatskom Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatskog nacionalnog vijeća i Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, a na temelju elaborata kojega je još prije dvije godine izradila i javnosti predložila profesorica književnosti i srpskog jezika **Nevena Baštovanović**. Taj je elaborat, kao što je poznato, predan i gradskim i pokrajinskim tijelima, ali konkretnih odgovora za sada nema.

I što sada, nakon prigodničarskih riječi i čekanja na 81. obljetnicu igranja prve predstave na hrvatskom u Narodnom kazalištu preostaje? Odgovore, i to iz prve ruke, mogu dati i Tomislav Žigmanov i Nevena Baštovanović i još nekoliko njih koji se nalaze u tijelima pokrajinskih ili republičkih vlasti. Prvi kao dugogodišnji sudionik u najvišim strukturama gdje se odluke donose, druga kao pomoćnica tajnika za kulturu u Pokrajinskoj vladi, a (malobrojni) ostali iz redova hrvatske manjine svojim iskustvom ili utjecajem.

Ako ga imaju. Simbolično je svakako jer se lobiranje odvija unutar dijela šireg kruga kojemu i sami pripadaju.

Z. R.

Obilježeno 80 godina osnutka Hrvatskog narodnog kazališta u Subotici

U čast zaboravljenog kazališta

»Drama na hrvatskom jeziku otvorila bi mogućnost za nove ljude, projekte, nove izvore financiranja, nove vidove suradnje, mogla bi biti svojevrsni katalizator razvoja ove ustanove«, kazao je Josip Bako

Predvorje kazališne scene *Jadran* u Subotici, skromno i prostorno ograničeno, bilo je u utorak, 28. listopada, prostor u kojem je obilježeno 80 godina od osnutka Hrvatskog narodnog kazališta u Subotici. Među starim panoima, izbljedjelim kazališnim fotografijama i pažljivo postavljenim dokumentima okupili su se ljubitelji kazališta, kulturni djelatnici, predstavnici institucija i mnogi koji su barem dijelom svoga života povezani s hrvatskom riječju u teatru. Otvaranje izložbe »Hrvatsko narodno kazalište (1945. – 1951. – 1980.)« autora **Branimira Kopilovića** bilo je mnogo više od puke svečanosti – bio je to povratak zaboravljenoj sceni, spomenik sjećanju i tihi poziv na obnovu jednog prekinutog kontinuiteta. Podsjetio je na odluku Predsjedništva Narodne skupštine AP Vojvodine od 19. rujna 1945. godine, kojom su osnovana dva profesionalna kazališta u Subotici – Hrvatsko narodno kazalište i Magyar Népszínház. Bila je to gesta povjerenja u kulturu, jezik i umjetnost kao temelje izgradnje zajednice, odluka koja je imala značenje koje nadilazi granice vremena.

doblju između 1945. i 1951. godine – vremenu kada je subotička scena živjela u ritmu hrvatske dramske riječi, kada su izvođena djela domaćih autora i klasika poput **Miroslava Krlež**e, te kada se na sceni čula i bunjevačka ikavica. U programu je posebno evociran lik **Jelke Šokčević-Asić**, glumice koja je iz zagrebačkog HNK-a došla u Suboticu i ostala vjerna ovome gradu cijeli svoj glu-

Sjećanje na temeljne godine subotičkoga kazališta

Autor izložbe **Branimir Kopilović** podsjetio je da je riječ o drugom izdanju izložbe koja je prvi put predstavljena tijekom manifestacije *Noć muzeja* u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Izložba je nastala gotovo spontano, nakon što smo pronašli određene arhivske dokumente o osnutku i djelovanju HNK-a u Subotici. Sve smo to odlučili prikazati javnosti u okviru inicijative da Subotica ponovno dobije Dramu na hrvatskom jeziku, nakon mnogo godina«, rekao je Kopilović i dodao kako je **Darko Vuković** radio dizajn izložbe, a suradnica koja mu je pomogla oko završetka izložbe bila je **Katarina Čeliković**.

U nekoliko pažljivo oblikovanih panoa posjetitelji su mogli vidjeti arhivsku građu, originalne plakate, fotografije, novinske članke i dokumente, koji svjedoče o raz-

mački vijek. Bila je učenica **Branka Gavelle**, a u memoarskim zapisima ostavila je dragocjena svjedočanstva o prvim godinama Hrvatskog narodnog kazališta. Kritika je o njoj pisala s divljenjem, ističući njezinu moć transformacije, senzibilitet i sugestivnost. Mladu glumicu Jelku toga je dana utjelovila **Karla Rudić**, koja je govorila ulomke iz Jelkinog dnevnika.

Izložbu su organizirali Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Matica hrvatska Subotica. Ravnatelj ZKVH-a **Josip Bako** podsjetio je okupljene da je 1945. godina označila povijesni trenutak ne samo za subotičko kazalište, već i za cijelu kulturnu zajednicu.

»Prije točno 80 godina Subotica je dobila svoje profesionalno kazalište, osnivanjem Hrvatskog narodnog kazališta i Mađarskog narodnog kazališta, bio je to velik događaj za kulturu našega grada i povijest teatra koji postoji još od 1747. godine«, rekao je Bako.

Govorio je o razvijenosti manjinske infrastrukture drugih zajednica, poput mađarske, slovačke ili rumunjske, te podsjetio da hrvatska zajednica u Vojvodini ima tek jednu profesionalnu ustanovu – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, osnovan 2008. godine. Zavod je upravo zato 2023. godine pokrenuo inicijativu za ponovno osnivanje Drame na hrvatskom jeziku u Narodnom kazalištu u Subotici, uz izradu elaborata i upućivanje prijedloga osnivačima – Gradu Subotici i Pokrajinskom tajništvu za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

»Ovom izložbom i obilježavanjem 80. obljetnice od osnutka Hrvatskog narodnog kazališta u Subotici ne želimo se samo sjećati prošlosti, nego ukazati na potrebu koju kao manjinska zajednica imamo, a to je dalji razvoj u svim područjima kulture, što pretpostavlja i razvoj institucionalnog okvira. Smatramo da bi napredak u tome pravcu sinergijski djelovao i na razvoj kulture općenito u našem gradu. Drama na hrvatskom jeziku bi otvorila mogućnost za nove ljude, projekte, nove izvore financiranja, nove vidove suradnje, mogla bi biti svojevrsni katalizator razvoja ove ustanove. Na kraju, zahvaljujem Narodnom pozorištu na pozitivnom odgovoru na našu inicijativu i na ustupljenom prostoru, a svima vama dragi sugrađani čestitam 80. obljetnicu profesionalnog teatra u našem gradu sa željom da nova zgrada bude u potpunosti završena i da uskoro svi zajedno možemo uživati u novom prostoru«, istaknuo je Bako.

U sklopu programa podsjetilo se i na prvu predstavu Hrvatskog narodnog kazališta, izvedenu 28. listopada 1945. godine – povijesnu tragediju *Matija Gubec* **Mirka Bogovića**. Izbor nije bio slučajan, **Gubec**, vođa Seljačke bune, postao je moralni orijentir i simbol borbe za pravedniji svijet, a ta prva izvedba, kako su zapisale tadašnje *Subotičke novine*, bila je više od kulturnog događaja – bila je čin zajedništva i umjetničke emancipacije.

Riječi podrške i poziv na obnovu

Izložbu je otvorio dopredsjednik Pokrajinske vlade **Tomislav Žigmanov**. U svom govoru istaknuo je važnost podsjećanja na zlatno doba kada je hrvatska zajednica bila aktivno uključena u kulturne i političke tokove, te zahvalio Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata na organizaciji i suradnji s Maticom hrvatskom.

»Znanje o nama još uvijek nije dovoljno razvijeno, još se ne zna što sve baštinimo i koje smo uspjehe u povijesti ostvarili. Hrvatsko narodno kazalište imalo je svoju veliku povijest koja je nažalost potonula u zaborav«, rekao je Žigmanov.

Naglasio je i da će zalaganje za obnovu institucionalnog kazališta na hrvatskom jeziku ostati trajni cilj kulturne politike hrvatske zajednice:

»Vjerujem da ćemo u dogleđno vrijeme imati profesionalno kazalište na hrvatskom jeziku koje će nastaviti slavnu povijest onoga o čijem radu danas govorimo«.

Žigmanov je posebno pohvalio mladu generaciju kulturnih djelatnika, poput Karle Rudić, koja svojim talentom i posvećenošću pokazuje da kazalište ima budućnost

ako se stvore uvjeti da se u njemu ponovno diše hrvatskim jezikom.

Završni ton svečanosti ponovno je bio umjetnički. Glumica Karla Rudić interpretirala je ulomak iz drame *Dolaziš opet, Adame* **Petka Vojnića Purčara**, čime je simbolično povezan povijesni i suvremeni trenutak hrvatske dramske riječi u Vojvodini. Publika je nakon toga nastavila promatrati crno-bijele fotografije s proba, naslovnice novina, rukopisne bilješke redatelja i glumaca. Ti tihi svjedoci prošlih desetljeća podsjećali su da kazalište nije samo institucija, nego i sjećanje, iskustvo, i obećanje budućnosti.

»Ova izložba nije izložba radi izložbe. Ona je dio našeg truda da se ponovno uspostavi kontinuitet, da se čuje glas kazališta koje je nekoć bilo stup kulturnog života grada«, rekao je moderator programa **Zoltan Sič**.

Naglasio je kako je ova izložba samo jedan događaj u nizu programa kojim obilježavamo 80 godina od osnivanja Hrvatskog narodnog kazališta u Subotici – programa kojim nastojimo podsjetiti na važnost te aktualizirati pitanje profesionalizacije kazališnih praksi vojvođanskih Hrvata. Pozvao je okupljene da nazoče multimedijalnoj večeri *Idemo li večeras u kazalište?* kao i gostovanju Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka s predstavom *Sokol ga nije volio* u razdoblju koje slijedi. Nazočni su imali i priliku uzeti brošuru o Hrvatskom narodnom kazalištu koju je za ovu prigodu pripremila **Nevena Baštovanović**.

Ivan Ušumović

Proslava zaštitnika Srijemske biskupije Sv. Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici

Budimo nositelji nade

»U zajedništvu s cijelom Crkvom želimo da ovo sveto slavlje bude znak zahvalnosti za sve što je Gospodin učinio kroz stoljeća vjere na ovim prostorima, ali i molitva da nas učvrsti u predanju i istrajnosti danas«, kazao je srijemski biskup mons. Fabijan Svalina

U katedrali manjoj bazilici sv. Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici 26. listopada proslavljen je zaštitnik Srijemske biskupije Sv. Dimitrije. Svečano euharistijsko slavlje predvodio je zrenjaninski biskup mons. **Mirko Šteffković** u zajedništvu sa srijemskim biskupom mons. **Fabijanom Svalinom** i biskupom u miru mons. **Đurom Gašparovićem**. U koncelebraciji su bili i apostolski nuncij u Srbiji **Santo Roco Gangemi** i njegov suradnik mons. **Luca Sartori**, nadbiskup i metropolit đakovačko-osječki **Đuro Hranić**, pomoćni biskup mons. **Ivan Ćurić**, subotički biskup mons. **Franjo Fazekas**, vladika Eparhije sv. Nikolaja mons. **Đuro Džudžar**, biskup požeški mons. **Ivo Martinović**, biskup u miru mons. **Antun Škvorčević**, te svećenici Đakovačko-osječke, Beogradske nadbiskupije te Požeške, Subotičke i Zrenjaninske, Eparhije sv. Nikolaja te Srijemske biskupije.

Gradimo povjerenje i zajedništvo

Srijemska biskupija bogata je svjedočanstvima svetih sirmijskih mučenika, među kojima se posebno ističe sv. Dimitrije, đakon i mučenik, zaštitnik Srijemske biskupije. Proslava Sv. Dimitrija od velikog je značaja za Srijemsku

biskupiju i grad Srijemsku Mitrovicu koji je dobio naziv po njemu. Sveti Dimitrije mučenički je pogubljen uz ostale srijemske mučenike prije 1701 godine u progonima kršćana od cara **Dioklecijana**. Po zagovoru sv. Dimitrija i drugih srijemskih mučenika Srijemska biskupija uspjela se očuvati i danas.

»Iako je sv. Dimitrije svetac iz ranokršćanskog razdoblja, on svojim mučeništvom i svojim životom i danas oduševljava suvremenike ovoga razdoblja. Želimo crpiti iz onoga što je on svjedočio, a to je ljubav prema Isusu Kristu. To je poziv i svakom vjerniku kršćaninu da upravo na mukama sv. Dimitrija i drugih srijemskih mučenika upijamo svoj život i u zadanim okolnostima pokušamo biti stvarni svjedoci radosne vijesti Isusa Krista. Imamo posebnu radost slaviti jednoga sveca s našeg podneblja. Kad šetamo ovim gradom, šetamo stopama kojima su i oni šetali. Nadahnjujuće je kada svoje misli vratimo u vremena sv. Dimitrija, sv. Irineja i mnogih drugih srijemskih mučenika jer to je dio naše baštine koju želimo prenositi na buduća pokolenja. Sveti Dimitrije proslavio je Krista svojim životom i on je točka koja spaja Istok i Zapad, latinske i istočne crkve i sve ljude dobre volje. Ovim danom počinju Dimitrijevi dani, nebeskog zaštitnika grada Sri-

jemska Mitrovica. Vjerujem da će kroz dogledno vrijeme upravo to biti početak jednog bogatog duhovnog i kulturnog događaja za ovaj grad i za cijeli prostor Srijema», istaknuo je srijemski biskup mons. Svalina i dodao: »Mi ovdje u Srijemskoj biskupiji želimo živjeti jubilej nade kao poziv na duhovnu obnovu, na pomirenje i povjerenje prema Bogu, jedni prema drugima i prema vlastitoj budućnosti. U zajedništvu s cijelom Crkvom želimo da ovo sveto slavlje bude znak zahvalnosti za sve što je Gospodin učinio kroz stoljeća vjere na ovim prostorima, ali i molitva da nas učvrsti u predanju i istrajnosti danas«.

Sveti Dimitrije – primjer i nadahnuće

Biskup Štefković je u svojoj propovijedi podsjetio vjernike kako ih Crkva u jubilejskoj godini poziva da budu hodočasnici nade.

»Zagledani u primjere svetaca, osobito danas u svetog Dimitrija, spoznajemo kako nada na koju smo pozvani nije iluzija, ni pusta želja, niti bijeg od svijeta i stvarnosti. Naša nada ima ime i lice: Isus Krist. On je naš oslonac, koji nas vodi i nikada ne napušta, nego ostaje vjeran do kraja. Sveti je Dimitrije živio upravo iz te nade. Nije računao na uspjehe i karijeru, pa čak ni na vlastitu snagu, nego na Kristovu vjernost. Svojim životom nas poziva da i mi budemo nositelji te nade ovdje gdje je i on živio«, kazao je biskup Štefković.

Također je dodao da je on živio u drugačijem vremenu od našeg, ali da je i to vrijeme imalo svoje izazove.

»Vjerujem da je za nas vjernike koji gledamo u njegov lik to primjer i nadahnuće koje i sami tražimo kako bismo danas živjeli istu vjeru koju je živio sv. Dimitrije. Njegov najveći značaj je u tome da je ostao vjeran do kraja, što je iz dana u dan hranio svoju vjeru konkretnim djelima, utjelovio je ljubav prema Bogu i bližnjima i na temelju

toga mogao je ostati vjeran. Mislim da je današnjim ljudima važna poruka da je vjernost u malim stvarima hrana za velika djela. Možda mi danas, uljuljani u ovaj svijet, u napredak čiji smo dio, mislimo kako je te osnove moguće preskočiti i onda velikim projektima želimo učiniti velika djela, a u stvari zaboravimo svakodnevni život.«

Misno slavlje uveličao je Katedralni zbor *Sveta Cecilija* pod ravnanjem s. **Jelene Damjanović** i **Ivana Cingelija** zajedno s gostima – zborom iz župe sv. Euzebija i Poliona iz Vinkovaca. Uz veliki broj vjernika i hodočasnika, na svečanosti su bili i predstavnici izvršne i gradske vlasti, hrvatske zajednice u Srbiji, civilnih i društvenih struktura

te predstavnici Srpske pravoslavne crkve.

S. D.

Kršćanska zajednica u Sirmiju doživjela je mnoge progone, posebice za vrijeme cara Dioklecijana. Tijekom Dioklecijanovih progona 303. i 304. godine u Sirmiju su mučeni i ubijani mnogi kršćani koji se nisu željeli odreći Krista. U doba najžešćeg progona kršćana 304. godine na jednom od savskih mostova pogubljen je najprije prvi povijesno potvrđen metropolit Sirmija sveti Irenej, dok je njegov đakon Dimitrije pogubljen samo nekoliko dana nakon njega.

Osim svetog Dimitrija, za Mitrovčane je izuzetno značajna i sveta Anastazija, koja je spaljena na lomači 304. godine, a njeni posmrtni ostaci su preneseni u Carigrad. Tijekom devetog stoljeća car Nicefor I. njezine je ostatke darovao gradu Zadru, gdje se danas slavi kao zaštitnica grada. Na proslavi 1.700. obljetnice Srijemskih mučenika, crkva sv. Dimitrija dobiva polovicu posmrtnih ostataka koji se danas čuvaju u oltaru i tako su povezane mitrovačka i zadarska Crkva.

(IKA)

Teatar u Kolu

Teatar u Kolu novi je projekt Dramskog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice u okviru kojeg su prošle subote u dvorani spomenutog centra odigrane dvije predstave. Komediju *Ljubav na prvi pogled*, po tekstu **Fadila Hadžića**, a u dramaturgiji i režiji **Silvia Stilinovića**, izvelo je Satiričko kazalište mladih iz Slavonskog Broda i ovo je njihovo prvo gostovanje u HKC-u. Drugu predstavu *I bi mrak* izveli su glumci Bosanskog

narodnog pozorišta iz Zenice, Doma kulture iz Žepča, Hrvatskog narodnog kazališta iz Mostara i *Dis – Pozorišta mladih* iz Banja Luke, koje je i nositelj ovog autorskog projekta **Ognjena Bogdanovića** u izvedbi tri profesionalna kazališta i glumaca amatera iz Žepča.

Prema riječima voditelja Dramskog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* **Marjana Kiša**, u okviru *Teatra u Kolu* plan je svakog mjeseca prikazati barem jednu ili dvije predstave iz Srbije ili regije.

»Cilj je prije svega da nadomjestimo jednu prazninu koja je nastala u dramskom amaterskom stvaralaštvu u Subotici, kojeg praktično nema već 20-ak godina. Smatramo da je ovo jako dobra prilika na neki način školovati našu publiku i da ne održimo samo DRIM fest jednom godišnje s četiri do šest predstava, već da to bude u nekom kontinuitetu, svakog mjeseca. Imamo puno prijatelja profesionalaca u jako dobrim ansamblima, koji su financijski izuzetno stabilni, kao i onih malo skromnijih kvaliteta. No, upravo je i cilj da se vidi i kako drugi rade i da se naprave paralele, a po mojoj procjeni ovdje će biti izuzetno kvalitetnih ansambala«, navodi Kiš.

Satiričko kazalište mladih iz Slavonskog Broda prvi put je gostovalo u Subotici, a ovo je, kako navodi redatelj i dramaturg Silvio Stilinović, bila 20. izvedba njihove komedije *Ljubav na prvi pogled*:

»Radi se o tekstu istaknutog hrvatskog i bosanskohercegovačkog autora Fadila Hadžića. Imao sam čast upoznati ga i rekao mi je da mogu uzeti i koristiti bilo koji

njegov tekst, jer, kako je istaknuo – koliko je Slavonski Brod dao meni, ja njemu nikad nisam uspio vratiti. Naime, on je srednju školu pohađao u ovom gradu. Što se tiče predstave, to je melodrama s elementima komedije, a govori o dvoje starijih ljudi koji se nađu preko oglasa, sve su indicije da će se zaljubiti, ali na kraju se događa obrt. Ove je godine Satiričko kazalište bilo organizator Festivala amaterskih kazališta u Slavonskom Brodu i prvi put nam je došla glumačka ekipa iz *Bunjevačkog kola* na čelu s Marjanom Kišom kojeg već dugo poznajem«.

Redatelj **Novica Bogdanović** iz *Dis – Pozorišta mladih* iz Banja Luke koje je nositelj produkcije za predstavu *I bi mrak* kaže kako se s omladinskim ansamblima radilo na priči kako se mladi osjećaju u svojim sredinama u BiH, a pretpostavlja vrlo slično i na Balkanu.

»Postoji dugogodišnja suradnja među ovim ansamblima, a od njihovih druženja i radionica napravili smo predstavu za koju je tekst napisao Ognjen Bogdanović. U našim kućama imamo dobre pogone mladih i u pitanju su profesionalno vođene omladinske dramske grupe. Imaju priliku vrlo autonomno i samostalno odrastati, razvijati svoju kreativnost i odlučiti žele li se jednog dana nastaviti baviti tim poslom preko akademije ili će ostati divni amaterski zaljubljenici i entuzijasti. Prvi put smo u Subotici, ali se s Marjanom znamo nekoliko godina i prošle godine sam bio na DRIM festu«, navodi Bogdanović.

Gost na ovoj teatarskoj večeri bio je dr. um. **Ivan Pravić**, redoviti profesor, šef katedre za dramaturgiju, rukovoditelj doktorskih studija i predsjedavajući savjeta Akademije umetnosti u Novom Sadu. On je nakon predstava održao okrugli stol s glumcima na kojem je iznio svoja zapažanja o obje izvedbe, a u razgovoru su imali prilike sudjelovati i gledatelji.

U okviru *Teatra u Kolu* 22. studenog će u HKC-u *Bunjevačko kolo* gostovati Kazalište *Mika Živković* iz Retkovača (Hrvatska) s predstavom *Narikače*.

I. P. S.

XVI. Međunarodni susret amaterskih dramskih društava

Večeri angažiranih predstava

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Vladimir Nazor* iz Sombora organiziralo je 24. i 25. listopada XVI. Međunarodne susrete amaterskih dramskih društava. Osim domaćina, prikazane su i dvije gostujuće predstave iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Susret je otvorilo Gradsko kazalište mladih iz Viteza. Gosti iz Viteza izveli su komediju *Bogoboj*. Premijera *Bogoboja* bila je prije mjesec dana i već nakon četiri igranja

osvojila je nekoliko nagrada. Do kraja godine *Bogoboj* će gostovati u Münchenu u Teatru *Maska*. Predstava je rađena po motivima **Müllerovog** teksta *Tartuffe* u režiju **Marka Mirkovića**. Komedija na duhovit, ali istovremeno oštar način progovara o fanatizmu i o tome koliko su ljudi spremni vjerovati u »spasitelje« koji dolaze s velikim riječima, ali još većom pohlepom i požudom. Ulogu *Bogoboja* odlično je iznio glumac **Robert Šafradin**. »*Bogoboj* je lukavi lik, koji se, koliko god pokušavao sakriti svoju drugu stranu, opet vraća pohlepi, lukavosti, a sve da bio došao do novca«, kaže Šafradin.

»Suradnja s HKUD-om *Vladimir Nazor* traje dulje od 10 godina. Naš prvi kontakt bio je u Hercegovcu na *Dani-*

ma hrvatskog pučkog teatra. Nakon tog susreta ukazala se obostrana želja da uspostavimo suradnju. Nama je ovo već šesto gostovanje u Somboru«, kaže utemeljitelj i voditelj GKM **Ivan Sajević**, kazališta koje ima više od 100 članova, oko 100 nastupa godišnje i šest do osam premijera svake godine.

Sajević ističe da je ove godine GKM igralo 15 različitih predstava.

»S obzirom na broj grupa koje imamo, nije nam problem igrati toliko različitih predstava. Igramo naše predstave najviše u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Vojvodini, Makedoniji. Do kraja godine imat ćemo još dvadesetak izvođenja«, kazao je Sajević.

GKM postoji 20 godina, trenutačno ima pet glumaca koji su završili akademiju i jednog dramaturga.

Drugog dana kazališnih susreta gostovao je KUD **Branko Radičević** iz Pačetina s komadom *Mreža* u režiji **Cvijetina Aničića**. U predstavi glume tinejdžeri i ona progovara o njihovom možda i najvećem problemu danas, a to je korištenje interneta i društvenih mreža te nasilja na društvenim mrežama.

Kazališne susrete zatvorili su domaćini, dramska sekcija HKUD-a *Vladimir Nazor* komedijom *Dugme*, u režiji **Marije Šeremešić**.

Prema riječima redateljice, *Dugme* je do sada gostovalo u Sinju, Pačetinu, Županji, Ivanu Zelini.

»Rad dramske sekcije upravo se zasniva na tome da se jedna predstava što više izigra. Naši gosti iz Viteza imaju po 100 gostovanja godišnje. Mi ćemo biti zadovoljni ako budemo imali tri veća gostovanja«, kaže Šeremešić.

Z. V.

Bez obuke – nema pesticida

U ne tako dalekoj budućnosti sredstva za zaštitu bilja moći će kupovati samo certificirani korisnici; u Subotici uskoro počinju edukacije

Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja propisano je da se sve osobe koje u okviru svojih profesionalnih aktivnosti koriste ta sredstva – bilo u poljoprivredi ili drugim djelatnostima – smatraju profesionalnim korisnicima. Riječ je o operaterima, tehničarima, poslodavcima, samozaposlenim osobama te onima koji poljoprivredne proizvode stavljaju na tržište. Svaki profesionalni korisnik mora završiti edukaciju s ciljem stjecanja znanja o sigurnoj primjeni, rukovanju, skladištenju, transportu i zbrinjavanju sredstava za zaštitu bilja. Nakon uspješno položenog ispita polaznik dobiva certifikat profesionalnog korisnika koji vrijedi pet godina. Premda je na prvi pogled riječ o još jednoj administrativnoj obvezi, suština mjere daleko je ozbiljnija. Ona izravno utječe na sigurnost hrane, zdravlje ljudi i očuvanje tla i voda. U konačnici, standardi koji se uvode približavaju domaću praksu pravilima koja se već godinama primjenjuju u Europskoj uniji, što je preduvjet za konkurentniji i održiviji plasman proizvoda.

Edukacija poljoprivrednika

U Subotici pripreme ulaze u završnu fazu. Direktor Poljoprivredno-savjetodavne i stručne službe Subotica **Damir Varga** najavljuje da edukacije počinju već u studenome.

»Cilj nam je da svaki polaznik izađe iz učionice s jasnim odgovorima na tri pitanja: kada smije primijeniti određeno sredstvo, u kojoj dozi i na koji način, te što učiniti s ambalažom i viškom otopine«, kaže Varga.

Predavanja će biti održavana u grupama do 30 sudionika – ponajprije na Otvorenom sveučilištu u Subotici, ali i u naseljima gdje postoje uvjeti za provođenje obuke (Čantavir, Kraljev Brig, Kelebija...). Program traje osam školskih sati, sastoji se od osam tematskih cjelina koje

obuhvaćaju toksikologiju i procjenu rizika, osobnu zaštitnu opremu, načine primjene i kalibraciju raspršivača, čitanje i tumačenje uputa, skladištenje i prijevoz, sprječavanje zagađenja voda, zbrinjavanje ambalaže te pravne obveze korisnika.

»Nakon nastave odmah se provodi testiranje. Nije riječ o 'strogoj' provjeri znanja, nego o provjeri razumijevanja ključnih pravila. No, pažnja tijekom predavanja je nužna – pogotovo kod tema kao što su doziranje i vrijeme primjene«, ističe Varga.

Uspješni kandidati dobivaju potvrdu na temelju koje se izdaje certifikat s imenom i prezimenom korisnika i jedinstvenim brojem upisa. Kotizacija iznosi 3.440 dinara i uplaćuje se prije pohađanja, jer se svaki polaznik evidentira u registar. Prijave se prikupljaju u suradnji s udrugama i zadrugama, a plan je da se zimski mjeseci maksimalno iskoriste:

»Ako u svakom mjesecu računamo dvadesetak radnih dana, do proljeća možemo obučiti više od dvije tisuće ljudi«, procjenjuje Varga.

Edukacija nije namijenjena samo nositeljima poljoprivrednog gospodarstva. Certifikat treba imati svatko tko u praksi rukuje pesticidima, članovi obitelji, radnici, traktoristi, pa i djelatnici komunalnih poduzeća koji tretiraju nepoljoprivredne površine. Certifikat glasi na osobu – dakle vrijedi čak i ako recimo traktorist promijeni poslodavca. Kod većih površina preporuka je da obuku prođe više članova gospodarstva, kako bi se osigurali kontinuitet i zamjena u slučaju bolesti ili nezgode, objašnjava nam Varga.

Treba obratiti pažnju i na uslužnu primjenu.

»Stariji proizvođači s malim površinama koji angažiraju izvođača radova neće morati nužno imati certifikat, ali izvođač će ga morati posjedovati, a odnos će se uređivati ugovorom. Time se točno zna tko je primijenio koje

sredstvo, u kojoj količini i na kojoj parceli – podaci koji su ključni za kasniju sljedivost i eventualne kontrole. Ja ne očekujem da će netko tko ima 70 godina i tko ne radi osobno na zemlji – već plaća usluge, nema svoju mehanizaciju – morati posjedovati certifikat, ali taj koji koristi i koji njemu izvodi usluge hoće. Morat će vjerojatno postojati nekakav ugovor kao obligacijski odnos o pružanju usluga kako bi se mogla vršiti evidencija pesticida. Da ne ispadne netko tko ima 50 hektara, a radi usluge na 500 hektara, da kupuje pesticide za 500 hektara kad ih nema u gospodarstvu. Pretpostavljam da je i zakonodavac svjestan toga da nemaju svi prskalicu; netko plaća tu uslugu, taj pružatelj usluge će moći uzeti, ali će reći da je to za to gospodarstvo. Ja sad ne znam točno kako će funkcionirati, ali to je neka pretpostavka. Obuka pomaže da se izbjegnu greške s velikim posljedicama: pogrešna doza, nespojivi pripravci u istom spremniku, tretman preblizu vodenih tijela, nepravilno zbrinjavanje ostataka. Često čujemo rečenicu 'tako radim deset godina'. Problem je što jedanaeste godine i mala improvizacija može prouzročiti veliku štetu – i na usjevu i u tlu«, upozorava Varga.

U praksi se već vide pomaci. U atarima je sve manje odbačene ambalaže, a proizvođači češće vraćaju ili propisno odlažu pakiranja. Uče se i postupci s viškom zaštitnog sredstva, kako se otopina ne bi izlivala u kanale ili upijala u tlo.

Put od njive do stola

Kako procjenjuje Varga, nakon što se obuci oko 70% poljoprivrednika, što bi moglo biti od 2027. godine, kupnju većine sredstava za zaštitu bilja moći će obavljati isključivo certificirani korisnici. Do tada će sustav profunkcionirati u svim segmentima.

»Zakon razlikuje profesionalne korisnike od hobi-vrtlara, manja pakiranja za kućnu uporabu i dalje će biti dostupna bez edukacije. No, za veća pakiranja uvodi se ob-

vezna registracija kupca. U poljoprivrednim apotekama i zadrugama uvođi će se elektronička evidencija, svaka prodaja bit će zabilježena putem postterminala. Time se stvara lanac sljedivosti – od proizvođača sredstava, preko veleprodaje i maloprodaje, sve do krajnjeg korisnika i konkretne parcele. Takav sustav omogućuje kontrolu količina i namjene, ali i brzu reakciju u slučaju sumnje na nepravilnu uporabu. Recimo, ako je sredstvo registrirano isključivo za šećernu repu, a kupac u strukturi sjetve uopće nema repu, sustav će to zabilježiti i institucije će moći reagirati. Cilj nije kažnjavanje, nego sprječavanje zlorabotreb i zaštita tržišta i potrošača. Uz to, ograničit će se siva trgovina, svaka će se litra morati pravdati – od ulaza u apoteku do izlaza prema gospodarstvu. Onaj tko je zadužen, mora pokazati kome je isporučio i u kojim količinama. Takva kontrola nije sama sebi svrha. Ona je dio šire priče o sljedivosti proizvodnje koja postaje ključna karta za ozbiljan plasman na zahtjevnija tržišta. Sve češće kupci – posebno trgovački lanci i industrija – traže potvrde o odgovornoj uporabi sredstava, nultu toleranciju na improvizacije i jasan trag papira. Bez vjerodostojne dokumentacije naši proizvođači riskiraju da budu isključeni iz lanaca opskrbe. Obuka i certifikacija zapravo su investicija u tržišni opstanak. Nisu te obuke osmišljene da budu ni previše teške, ali trebaju pružiti neke osnovne informacije korisnicima i podići svijest, jer čovjek uči dok je živ. Bez obzira što misli da zna, nije loše podsjetiti se i onoga što se već zna; dobro je da netko drugi potvrdi tu činjenicu da je on u pravu, da dobro postupa«, naglašava Varga.

Uvođenje reda u upotrebu pesticida znači i zaštitu zdravlja onih koji na toj zemlji žive. Manje pogrešnih tretmana znači manje ostataka u hrani, manje opterećenja za tlo i podzemne vode, manje rizika za pčele i korisne organizme. Drugim riječima: više povjerenja potrošača u lokalnu hranu.

Ivan Ušumović

Novi broj *Godišnjaka za znanstvena istraživanja ZKVH-a*

Znanstveni uvidi u prošlost i sadašnjost

Šesnaesti broj *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata na 272 stranice donosi sedam znanstvenih i stručnih radnji koje tematiziraju neke od aspekata kulturnog života Hrvata u Vojvodini, bilo u povijesti ili sadašnjosti, objavio je ZKVH.

Povijest i znanost

U prvoj cjelini *Povijesne znanosti – prostor, procesi, događaji* **Iván Márk Erdei** potpisuje rad *Rano djetinjstvo Adama Zrinskog (1662. – 1671.)* a stalni suradnik **La-dislav Heka** autor je radnje *Josip Čekonić (Csekonics), general i najbogatiji Mađar. 'Nisam ti ja barun Čekonić!'*. O aktualnoj temi u godini kada se obilježava 1.100. obljetnica Hrvatskoga Kraljevstva **Stevan Mačković** piše O

dvjema proslavama tisućugodišnjice Hrvatskog Kraljevstva 1925. u Subotici.

Znanost u zavičaju druga je cjelina u kojoj **Ivan Gutman** u tekstu *Balada o somborskom indeksu* donosi osnovne činjenice o otkriću somborskog indeksa te podatke o svjetskoj rasprostranjenosti znanstvenih istraživanja ovog indeksa.

U trećoj cjelini *Povijesna građa* **Vladimir Nimčević** u radu *List 'Politika' o Bunjevcima 1922. – 1928.* donosi neke od vijesti u navedenom razdoblju koje se može nazvati i razdobljem Vidovanskog ustava, jer su u sjeni tog ustava svi narodi Kraljevine SHS »ostvarivali« svoja prava, bilježili političke uspjehe i poraze.

Kulturno-umjetničke prakse

U cjelini *Kulturno-umjetničke prakse* nalazimo tekst **Branimira Kopilovića** *Materijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji – osnovni pregled* te tekst **Miroslava Stanti-**

ća *Glazbeni profil Stanislava Prepreka (1900. – 1982.) o 125. obljetnici rođenja – pregled stvaralaštva.*

U petom dijelu *Godišnjaka* nalazi se petnaest prikaza znanstvenih i publicističkih djela objavljenih unutar hrvatskog manjinskog prostora u Srbiji tijekom prethodne dvije godine.

Glavni i odgovorni urednik časopisa je **Tomislav Žigmanov**, a izvršna urednica **Katarina Čeliković**.

Godišnjak se objavljuje u nakladi od 200 primjeraka uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Može se nabaviti u prostorijama Zavoda (Laze Mamužića 22, Subotica) ili naručiti putem elektroničke pošte, telefonom ili klikom na opciju *Naruči* na web stranici Zavoda (www.zkvh.org.rs). Cijena primjerka je 1000 dinara.

H. R.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice

Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad
T: +381 21 487 4528, F: +381 21 557 074; 456 986
Ounz@vojvodina.gov.rs

POKRAJINSKO TAJNIŠTVO ZA OBRAZOVANJE, PROPISE, UPRAVU I NACIONALNE MANJINE – NACIONALNE ZAJEDNICE
objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU ZA FINANCIRANJE I SUFINANCIRANJE PROJEKTA U PODRUČJU PODIZANJA KVALITETE OBRAZOVNO-ODGOJNOG PROCESA OSNOVNOG I SREDNJEG OBRAZOVANJA – TROŠKOVI OBUKE TALENTIRANIH UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA S TERITORIJA AP VOJVODINE I ANGAŽIRANJA STRUČNIH SURADNIKA NA ANDREVLJU ZA 2025. GODINU

Tekst javnog natječaja objavljuje se u *Službenom listu Autonomne Pokrajine Vojvodine* i na internet-skoj prezentaciji Pokrajinskog tajništva www.puma.vojvodina.gov.rs.

Natječaj se raspisuje od **24. listopada 2025. godine**.
Rok za podnošenje prijava istječe **3. studenoga 2025. godine**.

Festival tamburaških orkestara Srbije

RUMA – U Kulturnom centru *Brana Crnčević* u Rumi 25. i 26. listopada održan je 30. Festival tamburaških orkestara Srbije. Nastupilo je pet orkestara iz Srbije, među kojima i Tamburaški orkestar HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume i Subotički tamburaški orkestar. Kao gosti, predstavili su se tamburaši iz Banja Luke, Studenke u Češkoj i Trniče u Sloveniji.

Festival je održan u organizaciji Kulturnog centra *Brana Crnčević* iz Rume i Saveza tamburaških društava Vojvodine uz podršku Pokrajinskog tajništva za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i uz pokroviteljstvo Općine Ruma.

Foto: S. Džakula

Šokačka rič 23. u Monoštoru

MONOŠTOR – 23. Znanstveni skup »Slavonski dijalekt« u okviru znanstvene, književne i kulturne manifestacije *Šokačka rič 23.* kojemu je središnja tema »Govori slavonskoga dijalekta zapadnobačkog Podunavlja« bit će održani 7. i 8. studenoga u Monoštoru, u organizaciji Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta *Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku, Sveučilišta *Josip Jurja Strossmayera* u Osijeku, ZAKUD-a Vinkovci, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici, Hrvatskoga nacionalnog vijeća, KUDH-a *Bodrog* iz Monoštora i Osnovne škole *22. oktobar* iz Monoštora te uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske i Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Bunjevci bez granica u Subotici

SUBOTICA – VIII. Festival kulturne baštine *Bunjevci bez granica* bit će održan u petak, 14. studenoga, u svečanoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici, s

početkom u 20 sati. Manifestacija se održava pod pokroviteljstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća, Fondacije za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji *Crofond*, Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske te uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i medijsko pokroviteljstvo NIU *Hrvatska riječ*.

Književni natječaj Za lipu rič

SONTA – U povodu manifestacije *Šokačko veče 2025.*, KPZH *Šokadija* iz Sonte objavila je književni natječaj *Za lipu rič 2025.* Na natječaj se mogu prijaviti autori s neobjavljenim pjesmama, pisanim šokačkom ikavicom, dijalektom hrvatskog jezika.

Natječaj je otvoren do 14. studenoga tekuće godine. Pjesme u pisanoj formi dostaviti na adresu: KPZH *Šokadija*, Narodne odbrane 30, Sonta, s naznakom »Za natječaj« ili na e-mail: biljaribic65@gmail.com.

Autori na natječaj mogu prijaviti jednu neobjavlenu pjesmu. Pjesme prispjele na natječaj ne vraćaju se autorima. Autor prvoplasirane pjesme bit će nagrađen, a pjesma pročitana na *Šokačkoj večeri* koja će biti održana 22. studenoga u Sonti.

Dani hrvatske kulture u Somboru

SOMBOR – UG *Urbani Šokci* organizira i ove godine *Dane hrvatske kulture* u Somboru, čiji će programi biti održani u tri večeri.

U petak, 14. studenoga, u Muzeju podunavskih Švaba bit će priređena izložba hrvatskog tradicijskog nakita od staklenog zrnja pod nazivom »Igra staklenih perli«. U pitanju je gostujuća izložba Centra za kulturu Sesvete. Idućeg dana, 15. studenoga, bit će održana i radionica izrade tradicijskog nakita, a voditeljica će biti prof. **Vinka Mareković**.

U četvrtak, 20. studenoga, u Muzeju podunavskih Švaba bit će održano predstavljanje knjige *Mozaik* autorice **Marije Šeremešić**.

Dani hrvatske kulture završavaju 28. studenoga glazbeno-folklornom večeri u Mađarskoj građanskoj kasini, kada će koncert prirediti folklorši HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice.

Pokrovitelji manifestacije su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Grad Sombor.

Deseta *Preprekova jesen* u Novom Sadu

Nagrade za snažne ženske priče

Prema odluci stručnog povjerenstva, prvu nagradu osvojila je Viktorija Majačić za priču Odluka * Obilježena i 20. obljetnica rada i djelovanja HKUPD-a Stanislav Preprek

HKUPD *Stanislav Preprek* priredilo je deseti put svoju literarno-glazbenu manifestaciju *Preprekova jesen* 25. listopada u Omladinskom digitalnom centru Gradske knjižnice u Novom Sadu. Tom je prilikom predstavljeno novo izdanje istoimene zbirke priča te su dodijeljene nagrade autorima najboljih ostvarenja. U sklopu manifestacije obilježena je i 20. obljetnica rada i djelovanja HKUPD-a *Stanislav Preprek*, kao i 125 godina od rođenja skladatelja, književnog autora i prevoditelja čije ime Društvo nosi.

Manifestaciju je tradicionalno otvorio predsjednik Udruge **Krešimir Tkalac**. Na početku su se okupljenima obratile i **Irina Papuga**, u ime Koordinacijskog odbora društava za jezike, književnost i kulturu, te **Beisa Romanić**, kulturologinja i pjesnikinja.

Dva desetljeća udruge

Krešimir Tkalac zahvalio je svima koji su svojim radom i podrškom pridonijeli razvoju i očuvanju Društva, osvrnuvši se na bogatu povijest i postignuća tijekom protekla dva desetljeća. Među njima su, istaknuo je, dva književna natječaja – *Preprekovo proljeće* i *Preprekova jesen*, više od 20 objavljenih naslova članova Književnog kluba, brojni nastupi Ženske pjevačke skupine, izvedba pred-

stave *Noć bogova*, sudjelovanja na pjesničkim susretima te predstavljanja na sajmovima knjiga u Beogradu i Novom Sadu.

»Vjerujem da je ova skupina entuzijasta, koju sam upravo spomenuo, u proteklih 20 godina učinila više nego što je itko u početku mogao očekivati. Sve to ostvariti bez vlastitog prostora i bez značajnijih sredstava – o kojima možemo govoriti tek u posljednjih pet godina – doista je velik uspjeh i na tome sam svima neizmjereno zahvalan.

Sljedećih 20 godina bit će moguće samo ako hrvatska zajednica u Novom Sadu konačno dobije prostor. Nažalost, Kuća bana Jelačića, unatoč dva svečana otvaranja, i dalje ne funkcionira, a upravo nju vidim kao platformu na kojoj bi se hrvatska zajednica mogla okupljati u Novom Sadu. **Stanislav Preprek** bio je iznimno svestran umjetnik, a njegovo stvaralaštvo nadilazi okvire Novog Sada pa čak i Vojvodine. Vjerujem da smo mi, iako amateri u odnosu na njega, kroz ovih 20 godina opravdali ime koje nosimo. Prenijeli smo dobru sliku našeg naroda – naroda kulture, tolerancije, vizije i budućnosti. Idemo po novih dvadeset«, poručio je Tkalac.

Preko 30 priča

Na natječaj za kratku priču ove je godine pristiglo više od 30 radova autora iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Italije. Prema odluci stručnog povjerenstva, prvu nagradu osvojila je **Viktorija Majačić** za priču *Od-luka*, drugu nagradu **Lara Radović** za priču *Zvijezda pa-*

braka, prolaznošću odnosa i dinamikom obiteljskih veza koje su često narušene. U tom smislu pristiglo je mnogo zanimljivih priča. Naravno, tu je i uvijek prisutna socijalna tematika, koje nikada ne nedostaje, pa izbor dobitnica zaista nije bio lak – osobito jer smo ove godine oborili rekord i po broju autora i po broju pristiglih pripovjeda-ka«, rekla je predsjednica povjerenstva dr. sc. **Dragana V. Todoreskov**.

Otvorenost za mlade autore

Drugu nagradu na ovogodišnjem natječaju osvojila je mlada **Lara Radović** iz Gospića.

»Priča govori o djevojci koja dolazi na sprovod svog brata i promatra sve što se ondje događa – no zanimljivo je da ono na što obraća pažnju najmanje ima veze s pokojnikom. Više je okupirana ljudskim ponašanjem, komentarima, gestama, sitnicama koje je živeiraju – od razgovora za stolom do janjetine koja se jede nakon sprovoda. Zapravo, cijela poanta priče jest da, i kad se dogode velike stvari poput smrti, ljudi se zapravo ne mijenjaju. To je, u osnovi, i glavna poruka priče – sve može proći, ali ljudska priroda ostaje ista. Velika mi je čast da je moj rad prepoznat, pogotovo zato što ne smatram da se još ozbiljno bavim pisanjem, a znam koliko je danas talentiranih autora i koliko je teško istaknuti se. Mladima bih poručila da se ne srame onoga što pišu. Često ih je strah pokazati svoje tekstove ili ih nekome poslati, ali upravo u tom dijeljenju i postoji čar pisanja. Samo budite hrabri – pišite i šaljite«, kazala je Radović.

Voditeljica Književnog kluba udruge **Stanislav Preprek Anamarija Kaluđerović** istaknula je da su se svi autori koji su se prijavili na ovogodišnji natječaj *Preprekova jesen* na svoj način dotaknuli tema koje čine svakodnevni život – odnosa između muškarca i žene, obiteljskih odnosa, ali i šire slike društva. Govoreći o radu drugonagrađene autorice **Lare Radović**, naglasila je da vrijedi posvetiti pažnju ne samo njoj, nego i svim mladim ljudima koji posjeduju dar i želju da se izraze kroz književnost.

Poseban doprinos večeri dala je Ženska pjevačka skupina Udruge, koja je izvedbama pjesama poput *Poći ću na more*, *Mila mati*, *slušaj riči ove* i *Sve ptičice iz gore* dodatno obogatila program. Završnicu manifestacije uveličao je *Trio Léger*, u sastavu **Anja Petković** (violina), **Kristijan Delić** (saksofon) i **Jana Stanišić** (klavir).

K. Ivković Ivandekić

dalica, dok treću nagradu dijele **Ana Narandžić**, autorica priče *Nešto s njom nije u redu* i **Đurđa Vukelić Rožić** s pričom *Kornjača*.

»Ove smo godine nagradili četiri autorice koje pišu o ženama u različitim životnim dobima i okolnostima – o situacijama koje nimalo nisu jednostavne ni lake. Čini mi se da se književnost na ovim prostorima sve više okreće intimnom, privatnom – temama koje se bave krhkošću

Festival hrvatskog filma – Festival filmske glume u Beogradu

U slavu glumačkog izričaja

O d 23. do 26. listopada održan je 7. Festival hrvatskog filma – Festival filmske glume u Beogradu. Tijekom četiri festivalske večeri u Art kinu *Kolarac* prikazano je više od dvadeset dugometražnih i kratkih filmova različitih žanrova i razdoblja. U pitanju su raznoliki filmski glasovi i poetike, od retrospektiva klasika do suvremenih ostvarenja koja hrabro propituju našu svakodnevicu.

Manifestacija je otvorena projekcijom drame *Tragovi* u režiji **Dubravke Turić** (hrvatskog kandidata za Oscara 2023. godine), a prve večeri prikazani su još film za djecu *Duh u močvari* redatelja **Branka Ištvančića** i glazbeni dokumentarac *Lutajuća srca – Arhiv emocija* **Olivera Paunovića**. Tijekom trajanja festivala publika je, među ostalim, imala prilike vidjeti i ostvarenja kao što su: *Božji gnjev* redatelja **Kristijana Milića**, *Comic Sans* **Nevia Marasovića**, *Balkanika* **Marina Mamuze**, *Otmica* **Mihaela Kuzmičića**, *Ljeto iza nas* **Mie Bujan** i **Dorotee Ilečić Sever**, *Stigme* u režiji **Zdenka Jurilja**...

Glumačke nagrade

Festival je nastao iz ranije Smotre hrvatskog filma u Beogradu, a fokus je sada, uz jačanje kinematografskih veza, na umjetnosti glumačkog izričaja. U okviru festivala prvi su put dodijeljena priznanja za najbolja glumačka ostvarenja, koja su nagrađenima uručena na ceremoniji otvorenja.

Nagrada za najbolju glavnu žensku ulogu uručena je **Mariji Škaričić** za ulogu Ane u filmu *Tragovi*, dok je nagrada za najbolju glavnu mušku ulogu dodijeljena **Ivi**

Tragovi

Krešiću za ostvarenje u filmu *Božji gnjev*. Za najbolju sporednu žensku ulogu priznanje je pripalo **Lani Barić** za ulogu Vere također u filmu *Tragovi*, kao i **Nikši Butijeru** za najbolju sporednu mušku ulogu (Jozo) u istom filmu.

Kada je riječ o filmovima kratkoga metra, **Dorotea Ilečić Sever** i **Mia Bujan** nagrađene su za najbolju žensku ulogu *Nine* i *Vite* u kratkom filmu *Ljeto iza nas*, a **Ivan Simon** dobio je priznanje za ulogu *Kičme* u filmu *Otmica*.

Stručni žiri radio je u sastavu: **Stevan Lutovac**, glumac i filmski redatelj, **Ivica Vidanović**, producent i redatelj, **Andrijana Vicković**, glumica i producentica i **Branka Bešević Gajić**, filmska redateljica.

Također, dodijeljena su i priznanja za potporu festivalu, promicanje hrvatske kulture i umjetnosti u inozemstvu te međunarodnu suradnju u području filma.

Ljeto iza nas

Umjetnost koja približava

Umjetnička ravnateljica i selektorica festivala je filmska redateljica Branka Bešević Gajić, a producentica i ravnateljica glumica Andrijana Vicković.

»Festival sam pokrenula iz potrebe da filmskim jezikom progovorim o pitanjima identiteta i pripadnosti jer i sama dolazim iz prostora koji uvijek traži svoje mjesto između granica«, kaže Branka Bešević Gajić.

»Važno nam je da se publici predstavi suvremena hrvatska kinematografija, da se kroz filmove povežemo i

dublje spoznamo sebe, ali i druge. Festival spaja autore, publiku i prostore, stvara mogućnost zajedničkog promišljanja i otvaranja prema svijetu oko nas i pruža priliku da se kroz umjetnost približimo jedni drugima. Svaka uloga, svaki kadar, svaka emocija – dokaz su da film i gluma nadilaze granice, jezik i prostor«, dodaje ona.

Festival hrvatskog filma u Beogradu organizira produkcija *Teatar Stella* iz Splita u suradnji s produkcijom *Cinnerent* iz Beograda, uz potporu Hrvatskog audiovizualnog centra.

D. B. P.

Leskovački internacionalni festival filmske režije

Zlatna nit za Rajka Grlića

Proslavljeni jugoslavenski i hrvatski redatelj **Rajko Grlić** dobio je specijalno priznanje za afirmaciju filmske umjetnosti regije *Zlatna nit* na nedavno održanom Leskovačkom internacionalnom festivalu filmske režije (LIFE).

Festival je Grlića predstavio kao autora čije je stvaralaštvo duboko utkano u više od 50 godina kulturnog života ovog dijela Europe. Zahvalivši na priznanju, Grlić je istaknuo da je ono što ga već desetljećima drži na filmu – igra.

Komentirajući situaciju u kinematografiji kroz minula desetljeća, Grlić je rekao da se, kada je riječ o poziciji redatelja, ona nije puno promijenila u ovih nekoliko režima i država.

»Nije bilo srpske, hrvatske ili slovenske kinematografije, bile su kinematografije **Dušana Makavejeva**, **Boštjana Hladnika**, **Branka Bauera**, **Žike Pavlovića**, **Želimira Žilnika**... A tako je to i danas. Tko ima snage i izdržljivosti, pa i ne male doze fanatizma, kome je zaista stalo da

nešto kaže, on će, i opet unatoč svemu, ispričati filmom svoju priču«, rekao je Grlić.

Program *Izvestan pogled* na ovogodišnjem, 18. LIFFE festivalu, bio je posvećen stvaralaštvu Rajka Grlića, a priređena je izložba *Rajko Grlić kroz filmove*.

H. R.

Foto: HINA/ Lana SLIVAR DOMINIĆ

Caritas Srbije u projektu osnaživanja mladih

Karijerno savjetovanje po mjeri korisnika

U Šidu je 28. listopada održana završna konferencija projekta »Your Job« koji uz podršku *Renovabisa* i Caritas Austrije realizira Caritas Srbije s ciljem osnaživanja mladih. Prepoznavši nezaposlenost kao jedan od najvećih izazova s kojima se mladi u Srbiji suočavaju, ali i kao uzrok mnogih drugih problema, Caritas je uvidio potrebu da pruži podršku mladima i aktivno se uključi u podizanje njihovih kapaciteta i uključivanje na tržište rada. Nakon uspješno završene prve faze projekta »Your Job«, zahvaljujući financijskoj podršci i *Renovabisa* i Caritas Austrije, u studenom 2023. godine započeta je realizacija druge faze – »Your Job II«, u trajanju od dvije godine. U Srbiji se projekt realizira u Zrenjaninu, Aleksincu i Šidu s pripadajućim selima, a provode ga Caritas Srbije, Caritas Zrenjanin, Caritas Aleksinac i Biskupski Caritas Srijem.

Temelj »Your Joba« i ono što ga čini drugačijim od drugih sličnih projekata jeste individualno karijerno savjetovanje krojeno po mjeri korisnika. Projekt »Your Job« u Šidu počeo je 2023. godine kada je otvoren ured za mlade *Your Job* u tom gradu. Kroz ured je prošlo više od 400 mladih koji su sudjelovali u karijernom vođenju i savjetovanju ili stručnoj praksi i tečajevima koje je projekt nudio.

»Važnost projekta je u rezultatima koje smo pokazali na završnoj konferenciji. Među mladima se vidi potreba za karijernim vođenjem i savjetovanjem kao i cjelokupnim programom koji »Your Job« nudi, što uključuje stručne prakse, profesionalne tečajeve, pokretanje vlastitog posla te obuke i treninge za poslovne i neke vještine. Mladi su zainteresirani i vidi se njihova potreba za podrškom«, kazala je karijerna savjetnica za mlade na projektu »Your Job« **Sara Žurovski** i dodala: »Nakon što izađu iz srednje škole ili fakulteta, mladima je važno da postoje ljudi koji će ih saslušati i usmjeriti na karijernom putu, a važni su im i programi koje im je »Your Job« nudio. Neki od njih uspjeli su naći zaposlenje i ostati kod poslodavca kod kojeg su išli

na stručnu praksu. Pokrenuti su i neki biznisi, što je jako po-hvalno. Ostvarili smo jako lijepu mrežu na lokalnu s nacionalnom službom za zapošljavanje, s Centrom za socijalni rad, Crvenim križem. Oni su nam otvorili svoja vrata i usmjerili su mlade iz njihovog kruga ka nama. Ovaj je program pokazao da je validan i da ima vrijednost i snagu usmjeriti mlade na lokalnu i podržati ih na njihovom karijernom putu«.

»Projekt se pokazao potrebnim za mlade kako bi bili konkurentni na tržištu rada i kako bi mogli započeti vlastiti posao. Projekt je izazovan u smislu kako doprijeti do mladih ljudi. Ali to je bilo na početku, a kasnije su mladi prenosili drugima svoja pozitivna iskustva i bilo ih je sve više zainteresiranih. To nam je dobra demonstracijska osnova za nas i snažan argument za nastavak pokušaja dobivanja i trećeg projekta«, kazao je koordinator Caritas Srijem **Petar Dujić**.

»Savjetnici iz ureda vrlo su ljubazni i komunikativni i puno su mi pomogli. Po mom mišljenju, značaj ovog projekta je, osim što se mladima pruža mogućnost usavršavanja, i u tome što roditelji ne moraju plaćati privatne tečajeve i obuke. U našoj općini trebalo bi biti više organizacija koje bi pomogle mladima da ostanu živjeti i raditi u manjim mjestima«, kazala je **Darija Matuš** iz Erdevika, koja je uz pomoć projekta »Your Job« završila tečaj poslovne administracije.

S. D.

Slavlje svetaca na Bikovu

U subotu, 25. listopada, u župi Blažene Djevice Marije na Bikovu održan je oratorij za djecu kao priprava za svetkovinu Svih svetih.

Susret je započeo okupljanjem djece oko panoa s citatima o svetosti koji su bili poticaj za razmišljanje i uvod u program. Djeca su potom upoznala dvojicu svetaca – sv. Dominika Savija i sv. Carla Acutisa, nedavno proglašenog svetim – te kroz duhovnu radionicu imala priliku obući kostime i predstaviti se u ulozi izabranog sveca.

Molitveni dio programa održan je u crkvi, gdje je svako dijete pred oltarom predstavilo svog sveca, a molitveni susret zaključen je pjesmom. Na kraju su djeca izvlačila

poruke s citatima svetaca te primila sličicu sv. Carla Acutisa kao uspomenu na susret.

A. G.

Župa u Beški

U župi svete Terezije od Djeteta Isusa u Beški u srijedu, 22. listopada, obilježen je spomendan svetog pape **Ivana Pavla II.** te blagoslovljen obnovljeni pastoralni centar koji od sada nosi ime Sveti Ivan Pavao II.

Program je započeo listopadskom pobožnošću i molitvom krunice uz snimku pape Ivana Pavla II. koji moli na hrvatskom jeziku, a nastavio se svečanim svetom misom koju je predvodio župnik **vlč. Aleksandar Kovačević**. U slavlju su sudjelovali brojni vjernici, osobito djeca i mladi, koji su imali prigodu pomoliti se pred relikvijom – dijelom papine reverende.

Uz domaće vjernike, događaju su nazočili i **Ivan Zeko-Pivač**, zamjenik veleposlanika Hrvatske u Srbiji, te **Nenad Prokić** iz Veleposlanstva Suverenog Malteškog reda u Srbiji. U okviru proslave prikazan je i dokumentarni film *Hodočasnik nade* o životu i djelovanju svetog pape.

Nakon projekcije blagoslovljen je pastoralni centar Sveti Ivan Pavao II., namijenjen održavanju katehetskih, formativnih i kulturnih aktivnosti župne zajednice. Centar je uređen i obnovljen u sklopu nedavne obnove crkve i župnog dvorišta.

Župljani su tom prigodom primili i donaciju računala koja će služiti za katehezu i obrazovne programe djece i mladih. Donaciju su omogućili Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beogradu i Veleposlanstvo Suverenog Malteškog reda u Srbiji. Slavlje je završilo zajedničkim druženjem u župnom dvorištu.

A. G.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Vječni život

Ove nedjelje Crkva se spominje svih vjernih pokojnika. Svatko se od nas sjeća svojih predaka, koji su se preselili u vječnost, odlazimo na groblja, palimo svijeće i upućujemo molitve za njihove duše. Razmišljamo mnogo u ove dane o životu nakon smrti, pitamo se što nas tamo čeka, gdje su naši pokojni, što su zavrjedili svojim ovozemaljskim životom, a što će biti s nama u odnosu na to kako sada živimo. Strah i zebnja obuzimaju čovjeka kada počne o tome razmišljati. Zato su ovi dani za vjernike dani posebne ozbiljnosti i neke skrivene tuge i zebnje, kada potihlo strepe nad onim što je s njihovim bližnjima i što će s njima biti.

Dušni dan

Dušni dan, dan spomena svih naših vjernih mrtvih je izraz kršćanske nade i vjere u vječni život. Isto tako vjerujemo da su svi naši pokojni, kao što ćemo u konačnici i mi, došli u Božje kraljevstvo jer nam ga je Krist zavrjedio svojom mukom, smrću i uskrsnućem. Vjerujemo da će naši preci u to kraljevstvo prispjeti prije nas, te će postati naši zagovornici dok im se i mi jednom tamo ne pridružimo. Zato su ovo za kršćanski svijet u stvari dani nade i vjere u neizmjeru Božje milosrđa po kojem omogućava spasenje svakom čovjeku.

Božja ljubav, koja nema granice, izvor je milosrđa i garant našeg spasenja kada za to dođe vrijeme. No, nikada ne smijemo zaboraviti da nam je Bog ostavio potpunu slobodu da sami odaberemo put kojim ćemo ići u ovome svijetu, a od kojeg ovisi naša vječnost. Jer, spasenje nam je ponuđeno, a ne silom nametnuto. A tko prihvati taj nezasluženi Božji dar Bog će s njim biti strpljiv i milosrdan, pomoći će mu da se u konačnici nađe u njegovom kraljevstvu.

Zato nam ovi dani služe da sa gledamo svoj život, svoje odabire i opredjeljenja, iskreno bez samoza-

varavanja. Vrijeme koje je pred nama je također dar da mijenjamo sve ono što vidimo da nije dobro. Svi dani koje ćemo proživjeti darovani su nam kao nova prilika da se ponovno opredijelimo za Boga i odbacimo sve ono što nas je od njega odvodilo. Znamo što znači biti kršćanin, vjernik, Kristov nasljedovatelj, zato i osjećamo zebnju kada počnemo razmišljati o onome što nas čeka nakon smrti, jer znamo da nismo dali svoj dio, da smo mnogo puta kao vjernici zatajili, da smo se odrekli Krista, jer nismo željeli biti drukčiji. Znamo i da s Bogom nema cjenkanja i trgovanja, on nudi ono najdragocjenije što možemo dobiti, vječnost, ali i znamo točno što traži – vjeru i suradnju. I kao što on radi naše vječnosti nije pobjegao s Križa, nego je podnio muku, tako očekuje da i mi otrpimo neke male muke, koje će pokazati da smo mu vjerni, da mu uzvraćamo ljubav i želimo se jednom s njime susresti.

Job

Danas liturgija donosi čitanje iz Knjige o Jobu. I to nije slučajno. Job je pravednik kojega je Bog iskušavao raznim nevoljama. Sve ono čega se i danas bojimo da nas ne bi zadesilo, zadesilo je Joba: gubitak zdravlja, smrt djece, gubitak imovine i prijatelja... Unatoč svemu, Job ostaje vjerran Gospodinu. On ne razumije tolike kušnje, ali vjeruje Bogu: »Ja znadem dobro: moj Izbavitelj živi i posljednji će on nad zemljom ustati. A kad se probudim, k sebi će me dići: iz svoje ću puti tad vidjeti Boga. Njega ja ću kao svojega gledati« (Job 19, 25-27a). Jedini ispravan put vjernika je da, kao i Job, s povjerenjem prihvaća križeve ovoga života, te da kroz njih slavi Boga i nada se vječnoj radosti, te za svoje pretke moli, da i onu budu primljeni u Božje kraljevstvo. Iskristimo stoga potpuni oprost u Jubilejskoj godini i namijenimo ga za naše drage pokojne.

Kapelice – nadgrobnni spomenici na grobljima (XXXIII.)

Kapela svetog Vendelina u Odžacima

Kada je parcela za sahranjivanje u Odžacima, koja se nalazila pokraj crkve sv. Mihaela arkandela postala mala, zajednica ovog mjesta odredila je novu, van naselja, i na tom je groblju sagrađena prva kapela posvećena sv. Vendelinu

Sveti Vendelin bio je njemački opat i svetac, i danas često prizivan u pomoć radi zaštite od kuge, ljetine i domaćih životinja. Među katolicima na prostoru Bačke štovanje ovog sveca bilo je vrlo rašireno, a jedan od glavnih razloga tome bila je činjenica da su vjernici njemačkog podrijetla ovaj svetački lik najviše štovali i promicali na različite načine. Prva sagrađena kapela u čast sv. Vendelinu podignuta je upravo u Odžacima 1776. godine. U Bačkoj je Vendelin bio zastupljen na službenim pečatima Kljajićeva, Prigrevica i Stanišića, u Kupisini se nalazi njegov spomenik na otvorenom, a mali kipovi u nišama pročelja starih kuća u ovom selu i u Lemešu. Osim kapele u Odžacima, ovom su svecu posvećene i druge u mjestima u kojima su do Drugog svjetskog rata živjeli Nijemci: u Prigrevici (1878.), u Kljajićevu te u Bačkom Gračacu (1890.). Sve tri su srušene u poslijeratnom razdoblju. Kip u Karavukovu, podignut 1936. godine još uvijek stoji, ali teško je oskvrnjen – nedostaje mu glava i dijelovi prstiju obje ruke.

»Da izgradnja ne ode u ruke protestanata«

Kada je parcela za sahranjivanje u Odžacima, koja se nalazila pokraj crkve sv. Mihaela arkandela postala mala, zajednica ovog mjesta odredila je novu, van naselja, i na tom je groblju sagrađena prva kapela posvećena sv. Vendelinu. Današnja kapela građena je u razdoblju od 1891. do 1893., budući da je stara zbog dotrajalosti srušena.

Na sastanku Općinskog predstavničkog vijeća u Odžacima, 22. travnja 1891. izglasana je odluka o visini novčanog priloga za izgradnju nove kapele na katoličkom groblju. Prvi među delegatima Općinskog predstavničkog vijeća bio je **Josef Ostermayer**, odžački župnik. Predloženo je i odlučeno da kapela bude podignuta iz novčanih sredstava fondacije *Sveti Vendelin*, formirane za ovu prigodu. U obraćanju Kalačko-bačkoj nadbiskupiji 1891. godine župnik moli za odobrenje gradnje nove kapele. Na početku opisuje teško stanje u kojem se nalazi prva kapela. Zatim Ostermayer ističe kako mu je Crkveno vijeće u veljači 1891. godine povjerilo da stupi u kontakt s graditeljem **Johannom Holzingerom** iz Filipova (Bački Gračac). Njegovu ponudu Vijeće je prihvatilo. Iako župnik traži suglasnost Nadbiskupije, novac je već u cjelokupnom iznosu bio osiguran: od priloga vjernika, naknada od grobnica i pristiglih kamata. Na koncu ovog dopisa župnik se u emotivnom nadahnuću i osobno

obraća Nadbiskupiji: »Visokopoštovana Nadbiskupijo! Velika mi želja leži na srcu da se ovo realizira. Dvadeset i osam godina sam zbilja savjesno i vrijedno štedio kako bih sakupio potreban kapital. Bio bih jako sretan kada bi se na kraju života, prije no što se upokojim, kao dar za moj trud, mogao diviti novoj kapeli«. Saopćava i da se projekt prihvati bez natje-

čaja, zbog popusta koji bi se tako mogao dobiti, no najviše stoga što teži tome da »ovo poduzetništvo ne ode u ruke protestanata, jer u našoj regiji skoro svako izvođenje građevinskih radova pada u njihove ruke, a mi to ne želimo«.

Kapela je skoro izgrađena u srpnju 1891. godine. Otvorena je tema opremanja unutrašnjosti, a Ostermayer je nastojao da enterijer bude u skladu s vanjštinom. To je povjereno tvrtki *Alterbuchnera i Greinera* (oltar) te **Stephhanu Lieliu** (klupe). U travnju 1892. godine došao je trenutak za blagoslov, te je za to odabrana Treća vazmena nedjelja, 8. svibnja, no inspekcija radova je bila gotova tek u svibnju 1893. godine. Župnik je tijekom radova doživio moždani udar, u travnju 1892. Umro je 8. srpnja 1894. godine i sahranjen pored jednog od bočnih zidova kapele za koju se toliko zalagao, u istom redu u kojem su osim njega sahranjeni još četvorica odžačkih župnika.

Novopostavljeni župnik **Josef Fuchs** u ožujku 1895. godine posao dekoracije enterijera župne crkve sv. Mihovila, a u sklopu njega i kapele sv. Vendelina, dodijelio je firmi *Antelbuchera i Greinera*. Na jednom od svodova naslikana je freska Bezgrješnog začeća BDM, najvjerojatnijeg autora **Antala Szirmaija**.

Kapela danas

Kapela sv. Vendelina zauzima središnju poziciju na katoličkom groblju u Odžacima. Staza glavne grobljanske aleje popločana je opekom, vjerojatno koncem XIX. stoljeća, i vodi od ulazne kapije groblja do ulaza u kapelu. Sastoji se od šireg pravokutnog broda i uže apsida – petostranog svetišta. Na pročelju se nalaze mramorne ploče s imenima žitelja Odžaka koji su stradali u Prvom svjetskom ratu, a također i godina izgradnje kapele (uzeta je 1892.) i godina posljednje obnove, 2004. U unutrašnjosti kapele nalazi se i obilježje pokretača obnove, ploča na kojoj na njemačkom

i srpskom jeziku piše: »Renoviranje naše St. Vendelin kapele 2004. zajedno sa mnogobrojnim donatorima omogućili su Toni i Leni Kalbli + Odžaci SAD 2006«. Odžački župnik **Jakob Pfeifer** precizira: »Udruga Odžačana u Njemačkoj *Moosburg* željela je da se grobljanska kapela sačuva kao poseban spomenik na sve pokojne Odžačane. Stoga je odlučila u potpunosti obnoviti vanjštinu kapele. Sredstva za obnovu prikupili su tadašnji i bivši stanovnici Odžaka uz podršku karitativne ustanove *Renovabis*«.

Na svodovima kapele nalaze se freske Duha Svetoga, odnosno prikaz Bezgrješno začete Blažene Djevice Marije, a na unutarnjem sjevernom zidu broda je povijesna ploča od crvenog mramora u spomen na **Johanna Marekovitsa**, preminulog 1811., vjerojatno pokrovitelja stare kapele. Na južnom zidu broda su novije ploče postavljene nakon renoviranja 2004. godine, u sjećanje na mještajn Odžaka stradale nakon Drugog svjetskog rata. Oltarska slika sv. Vendelina je novijeg datuma. Ova kapela, skupa sa župnom crkvom sv. Mihaela arkandela, od 1970. godine zaštićena je kao spomenik kulture. Premda je ona očito uspio projekt cijele zajednice katoličkih vjernika Nijemaca Odžaka, danas je otvorena samo na Svi svete. Nekadašnje prostrano katoličko groblje se održava na polovici svoje površine i služi za sahranjivanje preostalih vjernika katolika ovoga mjesta, među kojima su i Hrvati. Preostali dio je zarastao u vegetaciju. Kapela, veličine manje župne crkve, najočuvaniji je objekt na groblju.

Podaci: Vladimir Stojanović i Damir Demonja: Kapela Svetog Vendelina u Odžacima – proučavanje izgradnje i uređenja na osnovu dokumentacije u Arhivu Kaločke nadbiskupije (1891. – 1895.). Građa za proučavanje spomenika kulture Vojvodine br. XXXVII.

Marko Tucakov

Foto: Vladimir Stojanović

HDZ nudi koaliciju DSHV-u

Prošlog petka, 24. listopada, u sjedištu DSHV-a održan je sastanak čelnništva DSHV-a i predstavnika HDZ-a *Petra Čobankovića*, člana Predsjedništva Hrvatske demokratske zajednice i predsjednika županijskog odbora HDZ-a Vukovarsko-srijemske županije. Do sastanka je došlo na inicijativu HDZ-a, a u svezi s predstojećim izborima u Hrvatskoj, konkretno, za 11 izbornu jedinicu koju čine Hrvati u dijaspori. »Želja nam je bila da sa srodnom strankom, kakvom držimo DSHV, i najjačom strankom koja okuplja Hrvate na prostoru Vojvodine, uspostavimo kontakt, da vidimo postoji li u DSHV-u interes za zajednički nastup na predstojećim izborima«, rekao je Čobanković nakon sastanka.

Prema riječima Petra Kuntića, v. d. predsjednika DSHV-a, »Čobanković je došao ponuditi jedan vid partnerstva za izbore u našoj matičnoj državi. Glasovati mogu oni koji imaju hrvatsku domovnicu. Na listi za dijasporu bit će 14 kandidata i svakako će najveći utjecaj imati Hrvati iz BiH, Njemačke i Kanade, ali mislimo, ako se dobro organiziramo i ako na izbore izađe veći broj Hrvata iz SCG glasovati za svog zastupnika u Hrvatskom saboru, i naš utjecaj će biti razmjerno veći. Glasovanje će biti organizirano i 22. i 23. studenog i nadamo se da će oni koji imaju hrvatska dokumenta doći i dati svoj glas za listu dijaspore. Glasovanje se odvija u Veleposlanstvu RH u Beogradu i u Generalnom konzulatu RH u Subotici«.

(Jasminka Dulić)

Sjećanje na progon srijemskih mučenika

Na svetkovinu sv. Dimitrija, đakona i mučenika, zaštitnika Srijemske biskupije, 26. listopada u Srijemskoj Mitrovici je svečanim misnim slavljem u prepunoj crkvi, posvećenoj ovojme svecu, otpočelo obilježavanje 1700. godišnjice od pro-

gona srijemskih mučenika. Naime, 9. travnja davne 304. godine na blagdan Uskrsa sv. Dimitrije je pod progonom Dioklecijana prolio krv za kršćanstvo i Isusa Krista, kao i drugi brojni srijemski mučenici. Treba reći i da je u Srijemskoj Mitrovici već 304. godine postojala organizirana župna zajednica s biskupom, đakonima i svećenicima, te će se u okviru proslave ovoga velikog jubileja proslaviti i oko 19 stoljeća postojanja kršćanske zajednice u ovome gradu.

»Župa u Srijemskoj Mitrovici povijesno seže još u starokršćanska vremena. Još su učenici apostolskih prvaka Petra i Pavla dolazili ovdje naviještati Kristovo evanđelje. To je jedan kontinuitet, ali postoje i povijesne praznine u vrijeme Avara i Turaka. Zajednica katolika u Srijemskoj Mitrovici se kroz stoljeća stalno smanjivala. Ovo je prije Drugog svjetskog rata bio većinski katolički grad. Sada je u njemu oko 4.000 ili 10 posto katolika, odnosno 8 posto Hrvata. Mitrovica je u posljednjem desetljeću dijelila sudbinu sa svim drugim župama u Srijemu. Nemili događaji su se dešavali i ovdje. Bilo je napada na crkvu, župni stan i mještane, te ih se puno i odselilo. To ozračje se osjetilo do skora, ali sada je bolje. Danas je ovo stado vjernika malo, ali časnog«, rekao je vlč. Eduard Španović, župnik Crkve sv. Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici.

(Dušica Dulić)

Sve ovisi od Republike

Skupština Vojvodine usvojila je tekst Prijedloga zakona o vraćanju imovine i obeštećenju i uputila ga republičkom parlamentu. Međutim, bivši vlasnici zemlje, nekretnina i druge imovine oduzete po volji tadašnjih komunističkih vlasti, a »u ime naroda«, ne mogu se nadati vraćanju imovine i koliko-toliko obeštećenju sve dok se Zakon ne usvoji u Republičkoj skupštini, a pitanje je da li će ovaj Prijedlog, koji nije niti prvi niti jedini, uopće biti stavljen na dnevni red u sadašnjem sazivu republičkog parlamenta.

(Jasminka Dulić)

Zbog specifičnosti situacije u kojoj se nalazi hrvatska zajednica u Vojvodini, i tek nedavnog stjecanja službenog statusa manjinske nacije, mediji na hrvatskom su najmlađi i s najmanjim »stažem«. Prve radijske programe počela je emitirati Radio Subotica u prosincu 1998. godine, a dvije

vodstvo TV Novi Sad je čak dva puta emisiju zabranjivalo – jednom zbog stavova jednog od sugovornika, a drugi put zbog priloga o Slankamenu, u kojem je prikazano okupljanje osoba s četničkim značenjem. Iako je ekipa koja radi emisiju »TV Divani« na hrvatskom jeziku imala više

»TV Divani« – prva TV emisija na hrvatskom

godine kasnije krenula je i prva televizijska emisija na hrvatskom jeziku na televiziji Novi Sad. Međutim, i danas je ta polsatna emisija u privatnoj produkciji neovisne produkcijske grupe u okviru NVO »Klub 21«, a uredništvo Televizije Novi Sad emisiju dobiva bez dinara nadoknade. Uz to, ruko-

razgovora o eventualnom dobivanju ravnopravnog statusa s ostalim manjinskim emisijama, to još uvijek nije riješeno, te se program i dalje radi po principu samofinanciranja. Od prošle godine emisiju na hrvatskom jeziku emitira i privatna Televizija Spektar iz Sombora.

Željeznička nesreća u Zagrebu

Mirnu, kasnoletnu večer 30. kolovoza 1974. u Sontu narušila je strašna vijest s TV Zagreb. Bilo je nešto prije 23 sata. To su bile prve još šture vijesti da je nadomak željezničkog kolodvora (719 m) u Zagrebu iskočio putnički vlak iz tračnica. Bila sam s društvom u našoj legendarnoj kavani *Bačka*. Zavladao je muk, prestali su neobavezni razgovori, muzika... Nevjerica. Već sljedećih minuta počeli su pristizati naši mještani, željeznički radnici i putnici s kasnog vlaka iz Sombora. Potvrdili su da su na našem kolodvoru otpravnik vlakova i šef kolodvora potvrdili veliku tragediju.

Naravno, popodnevni zaposlenici s kolodvora odmah su znali da je tog popodneva u pravcu Vinkovci – Zagreb otputovalo troje naših mještana. Bio je to bračni par **Miloš, Ivan** i dvadesetdevetogodišnja **Eva**, rođena **Vodeničar**, i dvadesetjednogodišnja **Katica Kiš**. Svi troje su putovali za Njemačku vraćajući se s godišnjeg odmora provedenog u rodnom selu. Putovali su odvojeno jer su rezervacije bile odvojene s tim da je bračni par imao zajednička mjesta i rezervacije.

Cijelo je selo tijekom te noći pratilo vijesti na radio stanicama i televiziji. Tijekom nadolazećih dana rodbina je dobila obavijesti o stradavanju putnika. Među preživjelim nije bilo Eve i Katice. Nakon što je preživio šok, javio se telefonom Ivan, Evin suprug da ona nije preživjela. Samo načas je izašao u hodnik vlaka i taj moment mu je spasio život.

Ekspresni, putnički vlak prometovao je na relaciji Ate-na – Beograd – Zagreb – Dortmund. Svih devet putničkih vagona iskočilo je iz tračnica. Lokomotiva je ušla sama na Istočni kolodvor u Zagrebu brzinom od 104 km/h, umjesto 50 km/h. U vlaku je bilo blizu 400 putnika. Smrtno je stradalo i identificirano 167, a 41 putnik je neidentificiran i sahranjen u zajedničkoj grobnici na Mirogoju.

Na fotografiji vidimo sahranu s lijesom u kojemu leži Katica Kiš (1953. – 1974.). Sahranjena je, nakon roditeljske identifikacije u Zagrebu, 4-5 dana nakon nesreće, u Sontu. Tada su Sončani svoje mrtve nakon bdijenja (konaka) u kući gdje su živjeli, na ramenima nosili na groblje. Za ovakve i slične prilike od širokog značaja svi općinski djelatnici: vatrogasci, putari, bentaroši (čuvari nasipa, odnosno, benta), poljari, poštari, muzičari (pleh muzika), sportaši i dr. oblačili su svoje uniforme i ispraćali pokojne.

Eva Vodeničar (1945. – 1974.) identificirana je nakon nekoliko tjedana. Također je donesena u Sontu i sahranjena 2. rujna iste godine.

Suprug je nastavio živjeti s bolnim uspomenuama i nesuvislim pitanjima zašto je nije spasio.

Ta, makar da si je vunom zabilježilo!

Život, veličanstven u svojim ljepotama i neizmjereno tragičan u svojim grozotama.

Ruža Silađev

Basne, puzzle, pjesma i gluma – »Narodna književnost u školi« u spomen na Balinta Vujkova Didu

U sklopu XXIV. Dana hrvatske knjige i riječi – dana *Balinta Vujkova* prošlog je četvrtka priređen program za djecu »Narodna književnost u školi«. Program je u HKC-u *Bunjevačko kolo* okupio oko 400 djece iz vrtića i osnovnih škola iz Subotice, Male Bosne, Đurđina, Tavankuta, Žednika, a posebni gosti bili su učenci iz Srijemske Mitrovice.

Djeci su se ovom prigodom obratile predsjednica Hrvatske čitaonice Subotica **Bernadica Ivanković**, članica Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužena za obrazovanje **Nataša Francuz** i član Gradskog vijeća zadužen za obrazovanje **Nenad Ostojić**.

Predstavljena je nova slikovnica *Svatovske basne* koju su predstavili predsjednica Organizacijskog odbora *Dana Balinta Vujkova* i urednica knjige **Katarina Čeliković** te ilustrator slikovnice **Petar Gaković**.

Katarina Čeliković naglasila je kako su u izbor iz zapisa Balinta Vujkova za ovu slikovnicu ušle basne koje pove-

zuje tema svatova. Istaknula je kako je još jedna posebnost ove slikovnice to što sadrže i audiozapise na kojima izvorni govornici bunjevačkog govora čitaju ove basne, kao i pojašnjenje nepoznatih riječi.

Ilustrator Petar Gaković rekao je djeci kako mu je bilo veoma zanimljivo raditi ove ilustracije i prikazati životnje koje su nam svima poznate u ovom šaljivom duhu.

Osim slikovnice, predstavljene su i puzzle *Upoznaj baštinu – slike običaja Hrvata u Vojvodini*, koje su priredili Hrvatska čitaonica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Bernadica Ivanković pojasnila je značaj ovog projekta:

»Na mrežnim stranicama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata nalazi se katalog nematerijalne kulturne baštine i smatrali smo da je o njemu važno što više govoriti. U njemu se nalaze još živi običaji, a kako bi oni opstali moramo što više djece s njima upoznati. Ako i djeca još nisu aktivni sudionici tih običaja, kroz igru o njima mogu najviše naučiti. Željeli smo napraviti poveznicu za cijelu obitelj. Puzzle sadrže tri slike **Cilike Dulić Kasiba** koje prikazuju običaje *polivače, kraljice i vršidbu*, tj. *Dužijancu*. Dok djeca slažu slike, mogu zapaziti detalje i mnogo toga naučiti. QR kod vodi ih na mrežne stranice kataloga nematerijalne baštine gdje mogu proširiti svoja znanja o ovim običajima. Vjerujem da je ovo dobar način da se kao obitelj nađemo zajedno za stolom i družimo se, a samim tim i osnažimo svoj identitet«, zaključila je Ivanković.

Svake godine jedna škola i vrtić imaju priliku uprizoriti neku od priča **Balinta Vujkova**, pa su ove godine svoje glumačko umijeće pokazala djeca iz vrtića *Marija Petković – Biser* i učenici osnovne škole *Matko Vuković*. Program je svojim pjevanjem obogatio i zbor *Raspjevane zvjezdice*.

A. G.

Kestenijada u župi sv. Roka

Subotički oratorij u nedjelju, 26. listopada, organizirao je *Kestenijadu* – druženje djece, mladih i roditelja u župi sv. Roka. Animatori su pripremili razne igre i izazove u kojima su sudionici mogli pokazati spretnost, znanje iz geografije, matematike i poznavanja svetaca. Večer je završila pričom za laku noć i zajedničkom krunicom.

Voditeljica Subotičkog oratorija **Vedrana Cvijin** pojašnjava kako je nastala ova tradicija:

»Mislim da prve godine još nismo imali *Kestenijadu*, ali već druge jesmo – tako da je ovo osma po redu. *Kestenijade* se u oratorijima održavaju još od don Bosca. Naime, on je jednom prigodom za Dušni dan želio počastiti dječake kestenjem, ali njegovi suradnici pripremili su samo dva kilograma umjesto dva džaka. Don Bosco je ipak počeo dijeliti i dogodilo se čudo – kestenja je bilo dovoljno iako se tada skupilo više od 300 dječaka. Tako su don Boscovi suradnici shvatili da on nije običan svećenik nego svetac. Od tada se *kestenijade* održavaju svugdje po Europi gdje ima kestenja – to su danas vrlo popularne fešte u oratorijima«, ispričala je Cvijin.

Subotički oratorij nastavlja s redovitim aktivnostima: subotnjim oratorijima po župama, formacijom animatora te pripremom duhovne obnove za sedmaše i osmaše.

A. G.

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35 m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaćete su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Osoba s invaliditetom (II. stupanj) traži posao u Subotici.
Kontakt telefon: 061/6767041.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članka 14., stavak 8. i čl. 39. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 94/24) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA PROCJENA UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 23. 10. 2025. donijeto je rješenje pod brojem 003772016-2025-09693-004-081-380-001, kojim se utvrđuje da nije potrebna procjena utjecaja na okoliš projekta: Bazna stanica mobilne telefonije »Kelebija (ETS) – SU153 SUL153 SUO153 SUJ153«, na katastarskoj parceli br. 27394 k.o. Stari grad, Subotica, na adresi Ul. Károlya Cseha br. 10, na Kelebiji (46.15155°, 19.58088°), nositelja projekta »Telekom Srbija« a.d. Beograd, Takovska br. 2, 11000 Beograd.

Razlog za donošenje ove odluke je što je stručnom ocjenom opterećenja konstatirano da jačina električnog polja buduće bazne stanice neće prelaziti propisane granične vrijednosti ni na jednoj površini uzetoj u razmatranje, a ukupni faktor izloženosti u svim zonama u kojima je izvršen proračun je manji od 1. Predmetnim rješenjem određene su i mjere u cilju sprječavanja, smanjenja i otklanjanja negativnih utjecaja na okoliš.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 4. 11. 2025.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Tko čeka – dočeka

Tisuću boja Toskane (I. dio)

Opet mi se ispunila jedna želja, pa se moram malo diviti svemu što ima veze sa željama. Od samog postojanja želje, jer često susrećem ljude bez njih i mislim da je to jako tužno. Pa sve do onog trenutka kad vam se želja ispuni, a vi osjetite moć, ne znate jeste li čarobnjak, netko tko zna baratati željama ili ste jednostavno sretnik. Što god da je u pitanju, predivno je. A kada se želja doista i potpuno ostvari, kad dobijete ono što ste istinski željeli, osjećaj je poseban.

Bila sam u Toskani

Ideja je bila otići na tjedan dana odmora. Kako moj suptnik, životni, a u ovoj priči i turistički, nikada nije bio u Sloveniji, u početku smo planirali put upravo tamo. No, kako se približavao datum putovanja, točnije desetak dana prije, vremenske prilike su postale nepredvidive, a nekoliko planina već zavijano. Budući da ni naš automobil nije bio spreman za zimu, a ni mi sami nismo bili raspoloženi za kape, šalove, zimske jakne i rukavice, spontano smo počeli razmišljati o drugim opcijama. Sasvim prirodno, gotovo očekivano, Toskana je počela zauzimati prvo mjesto.

Istina, nije baš najbliža za put automobilom, ali nam to svakako ne bi bio prvi put da vozimo toliko dugo.

A sada, kad nešto istinski želite, kao što sam ja željela Toskanu, i ta želja vam pokuca na vrata, važno je hrabro potrčati i otvoriti ih. Naravno da sam prepoznala priliku i upravo to učinila. U prvi mah uhvatila me panika, kako sve isplanirati, a ništa ne propustiti, ali smo ubrzo zaključili da nam je najvažnije disati toskanski zrak i diviti se krajolicima, koje god gradove odabrali.

Za bazu smo izabrali mjesto Montecatini Terme. Čitala sam na blogovima i u zapisima putnika da je to idealna lokacija za obilazak cijele regije, a osim dobre pozicije grad ima i željezničku postaju. Ovaj elegantni toskanski gradić poznat je po svojim termalnim izvorima i povijesnim spa centrima koji datiraju još iz 18. stoljeća. U središtu grada nalaze se prekrasni parkovi, secesijske vile i

Terme Tettuccio, raskošan kompleks u kojem se i danas pije ljekovita voda. Osim opuštanja, Montecatini nudi i vožnju starinskom žičarom do Montecatini Alta, šarmantnog srednjovjekovnog sela s pogledom na cijelu dolinu.

Iskreno, mi nismo puno toga obišli u našem »gradu domaćinu«, ali smo jeli odličnu pizzu i upoznali sjajnog **Alexandra**, vlasnika hotela u kojem smo odsjeli, od kojeg smo dobili savjete vrijedne svake zamjene za obilazak znamenitosti. Svakako smo rekli da ćemo se vratiti, pa će biti prilike za nadoknade.

Možda nismo razgledali Montecatini Terme, ali zato jesmo znamenitosti gradova Lucca, Pisa, Firenza, Siena, Vinci, San Gimignano, Volterra, a kao šlag na torti dobili smo cijelu tortu koja nas je izvela iz Toskane i odvela u Liguriju, o čijem ćemo oduševljenju pričati malo kasnije.

Prvi dan

Sve smo planirali prilično spontano. Znam, zvuči kao kontradikcija, ali vjerujte, planiranje može biti itekako spontano ako nemate problem odstupiti od plana. Zapravo, plan služi samo kao polazna točka. Naša početna ideja za prvi dan bile su odrednice Lucca, Pisa i neki morski zalazak sunca.

U Lucci smo odlučili obići tvrđavu jer je to jedan od najočuvanijih i najljepših fortifikacijskih sustava u Italiji. Tvrđava okružuje cijeli stari grad, a po njezinim zidinama danas se može šetati, voziti bicikl ili jednostavno uživati u pogledu na grad i okolnu toskansku prirodu. Prošli smo zidinama dugima oko četiri kilometra, kroz sjenovite aleje i vidikovce, zastajali kod nekadašnjih bastiona koji danas služe kao parkovi i mjesta za odmor. Bila je to savršena kombinacija povijesti, prirode i lagane šetnje. Naravno, svratili smo i u sam grad, popili espresso na romantičnom trgu i krenuli dalje, jer tempo turista poput nas uvijek je pomalo i »opasan«.

Nastavak, naravno, u idućem broju, jer ništa zabavno i stvarno lijepo ne treba stisnuti u samo jednu epizodu.

Gorana Koporan

Splićani nižu pobjede

Jesenska sonata *Hajduka*

Četiri uzastopne prvenstvene pobjede bile momčadi

Uz *Dinamo*, *Hajduk* je najavljivan kao jedini ozbiljniji pretendent za osvajanje šampionskog naslova u nogometnoj sezoni 2025./26. Ali, nakon pobjede protiv *Osijeka* (2:0) u 4. kolu uslijedila je ozbiljnija rezultatska kriza i sljedeća tri susreta *bili* nisu uspjeli zabilježiti pobjedu. Domaći remi protiv *Rijeke* (2:2), pa poraz na gostovanju u *Varaždinu* (0:2) i domaći kiks u derbiju protiv *Dinama* (0:2) ozbiljno su uzdrmali redove »dalmatinskog ponosa« i san o borbi za pobjednički pokal počeo je kopniti. No, onda je stiglo 8. kolo i duel protiv *Lokomotive* u

Bili igrački procvat

Čudno će zazvučati, ali *Hajdukova* igra je, ozljedom njegovog najboljeg igrača **Livaje** i njegovim izostankom u posljednjih nekoliko prvenstvenih susreta, postala znatno ubojitija i rezultatski efikasnija. Ponajprije prekomandom krila **Šege** u vrh napada i rotacijom **Rebića** na krajnji lijevi, te fiksiranom postavom četiri braniča u zadnjoj liniji (**Šarlija**, **Mlačić**, **Hodak**, **Hrgović**). Motornu snagu zamislio je u trokutu veznjaka **Krovinović**, **Sigur** i nešto isturenijeg **Pukštasa**, uz lutajuću ulogu desnog bočnog **Alemene**. I pogodio je. Šego je golgeterski proradio, Rebić je dobio »više zraka«, dok je Pukštas postao glavni

Foto: HINA/ Tomislav PAVLEK

Splitu. Momčad urugvajskog Španjolca **Garcie** zabilježila je sigurnu pobjedu (2:0) i polagano se vratila u pozitivni kolosijek. Ipak, ona prava jesenska sonata počinje gostujućim pobjedama protiv *Vukovara* (1:0), *Istre* (3:0) i *Gorice* (3:1). Uz *Dinamove* kikseve protiv *Lokomotive* (1:2) i *Gorice* (1:2), stanje na tablici 1. HNL je ponovno izjednačeno i borba za naslov je ponovno u mrtvoj utrci Zagrepčana i Splićana.

Parovi 12. kola

Subota 1. studenoga: *Dinamo* – *Rijeka* (16.00), *Istra* – *Vukovar 1991* (18.45)

Nedjelja 2. studenoga: *Slaven* – *Hajduk* (16.00), *Osijek* – *Varaždin* (18.15)

Ponedjeljak 3. studenoga: *Gorica* – *Lokomotiva* (18.00)

kotač u cijeloj Španjolčevoj mašineriji. Napose, golobradi braniči Hodak i Mlačić igraju otraga kao »matori«, uz sigurno vodstvo povratnika Šarlije i već znatnoiskusnijeg Hrgovića. Rezultat: 4 pobjede uz gol razliku 9:1. *Hajduk* poslije dužeg vremena ima prepoznatljivu i, što je iznimno važno, efikasnu igru koja se prijašnjih sezona uglavnom oslanjala na Livajinu inspiraciju. Danas je to posve drugačija stvar, a ostaje nam vidjeti kako će sve to izgledati kada se najbolji igrač oporavi od neugodne ozljede.

Iznenadujući *Dinamo*

Četvrtplasirani na tablici Lige Europe sa 7 osvojenih bodova (dvije pobjede i remi) i do ovoga kola prvoplasirana momčad 1. HNL, nogometaši *Dinamo* nezgodno su se okliznuli protiv novog ligaša *Vukovara* u Vinkovcima. Na stranu minimalni poraz (0:1), dogodilo se to prošloga vikenda i drugim velikim momčadima poput primjerice *Liverpoola* i *Manchester Cityja* u duelima protiv outsidersa, ali zabrinjava činjenica kako *modri* nisu napravili niti jednu ozbiljniju šansu tijekom cijeloga susreta. Čini se kako trener **Kovačević** ne uspijeva pronaći recept za igru na oba kolosijeka i da su mu europske izvedbe mnogo izražajnije i kvalitetnije od predstava na domaćim terenima. Ima širinu u izboru igrača, na svakoj poziciji može birati alternativu, no nešto ipak ne štima. Novim porazom izgubili su planirana tri boda i prvu poziciju, a *Hajduk* im sada bježi isto toliko

bodova. Već sutra, u subotu, *Dinamu* u goste stiže branitelj naslova, probuđena *Rijeka* u zanosu od dvije vezane pobjede (*Sparta* u Ligi konferencije 1:0 i *Osijek* 4:2),

Foto: HINA/ Tomislav PAVLEK

samo nekoliko dana kasnije (6. studenoga) na Maksimir stiže i neugodna *Celta* (Španjolska) u sklopu 4. kola Lige Europe. Bit će to dva možda i najozbiljnija ispita budućeg *modrog* potencijala.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Fantastični *Spartak*

Do prije nekoliko godina subotički KK *Spartak* tavorio je u nižerazrednom ligaškom natjecanju, a onda se sve stubokom promijenilo. Privatna inicijativa rezultirala je ulaskom u ABA 2 ligu, a ubrzo i osvajanjem prvog mjesta u drugom razredu regionalnog košarkaškog natjecanja. Ulaskom u ABA ligu, u svojoj debitantskoj sezoni Subotičani su prvo završili regularni dio lige kao sedmoplasirana momčad, a potom kroz doigravanje uspjeli stići do velikog finala. Na tom putu su u polufinalu izbacili euroligaša *Crvenu zvezdu* i osigurali mjesto u FIBA Ligi prvaka. I tako su se u rekordno kratkom vremenu promijenili i rivali, pa se sada umjesto *Zlatibora* i *Vojvodine* u dvorani kod Dudove šume gledaju *Gran Canaria* i *Le Mans*. Također, novim formatom ABA lige *Spartak Office Shoes* igra u skupini B na čijem se čelu trenutačno nalazi s maksimalnim učinkom od tri pobjede iz isto toliko odigranih susreta. Na startu je pobijeđena *Budućnost* u Podgorici, potom *Vienna* u Subotici, a prošlog vikenda i *Zadar* u njegovoj dvorani Krešimira Čosića. Uz to, u tri euro susreta upisane su dvije pobjede (*Le Mans* i *Benfica*) i samo jedan ovosezonski poraz od *Gran Canarie* u

Subotici. Rezultati su to za divljenje i maksimalni respekt, a predstojeći studeni trebao bi donijeti i potvrdu kvalitetnog rada trenera **Jovanovića**. Jer *Spartak OS* sada svi doživljavaju s uvažavanjem, a svaki susret je enigma za njegove protivnike. Domaćom pobjedom protiv *Benfice* bit će osiguran nastavak natjecanja u Ligi prvaka, dok se u regionalnom ligaškom natjecanju nove pobjede naprosto očekuju.

D. P.

Umotvorine

- * Vi ste jedinstveni, baš kao i svi drugi.
- * Ono što činimo, čini nâs.
- * Najbolja osveta je da ne budete kao oni.

Vicevi, šale...

- Dajte mi jednu kilu krilaca.
- Pilećih?
- Pa Vi stavite junećih, ako ih imate.

Došla žena kod psihijatra.

- Doktore, muž mi jede šalice za kavu.
- A je l' ih jede cijele?
- Ostavlja samo drške.
- Joj, najslađe...

Aforizmi

- * Čovjek mora biti more da bi mogao primiti zagađenu rijeku, a da sam ne postane nečist.
- * Kada previše činiš za ljude, počet će voljeti tvoju ruku, a ne tvoje srce.
- * Stalno je kulturni čovjek šutio zbog svog odgoja, dok je nekulturni mislio da ga je on ušutkao.

Vremeplov – iz naše arhive

Dani Balinta Vujkova, 2015.

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Morsko grožđe od bubašvabe

U ono vrime kad je još moj bačo bio momčuljak tu u našoj Subatici bio niki Šima perečar. Deran rano osto siroče – gotovo se sam odranio, al je bio ko živa vatra. Nek prođe ko ker što je priko trinejt ograda i četmejt kapija svatkovo on opet na noge staje. Nikad u njeg žalosti što ne razgali radošćom. Oči na vr glave, a nos ima valjda u laktu i u peti – uvik nanjuši kudana se najlakše prođe.

Prvo bio perečar kod jednog pekara – sokacima duduče u pisak, nosi u kotarici perece, kifle i zemljičke, a kad jedared majstor iznenađa umro – svit nek se samo čudi – Šima posto pekar. Nit je on zanat učio, nit ko zna otkud njemu snage u buđelaru, samo u Šiminim rukama osvanila majstorova pekarnica.

U to vrime po Varoškoj kući bilo gospode već nagusto, a nakotilo se i drugi zvanija. Šima navalio i za kratko vrime sva ta gospoda kod njeg kupuju. Nije ni čudo jel u njeg zemljička ko lepur; kad ti se kifla topi na jeziku ko med to samo mož bit iz Šimine pekarnice, ta sve od njeg prvoklasno. Do samog velikog kapetana Šimi se svud otvaraju vrata.

I šta će bit jedared baš s velikim kapetanom! Ručaće on u zvaniji zemljičke u biloj kafi. Gospodar će drobit, al kako načo zemljičku, u njoj velika bubašvaba. Onako u tisto zakuvana i pečena još se ugojila, nabubrila kako se kiselila, pa ispala ko dobar dičiji palac.

Nije to šala – baš velikom kapetanu to da dođe pod zub! Pandur leti rad Šime. Veliki kapetan uzo njega prida se:

- Šima, ti jedan taki pekar – ta ja te falim i glas ti svudan raznosim – dopuštaš da se s tvojim zemljičkama tako štogod dogodi!
- Šta to, gospodaru?

Šima se pravi lud, a pandur je njeg već obavistio u čem je nevolja.

– Kad još i pitaš, a ti gledaj! – veliki kapetan njemu pod nos zemljičku s bubašvabom. – Da znaš, kaštigovaću te i razglasit po svem svitu baš zato što sam te toliko zavolio, a ti meni ovako vraćaš.

Šima uzo zemljičku, zagledo se ko da nikad za života zemljičke nije vidio, pa će opet:

- No, pa šta ima u tim rđavog?!

Veliki kapetan se dosad ispod brka i smijo – jel je Šimu zapravo volio – al sad se uozbilj rasrdio.

– Jesi l ti poludio el oćoravio?! Ne vidiš? U tvojoj zemljički bubašvaba – i baš meni za ručak!

Šima sad kobjage razgoračio oči na velikog kapetana pa na bubašvabu, opet na kapetana, opet na bubašvabu i jedared je samo išćupo iz zemljičke pa ko mutav:

– Ovo je Vama bubašvaba?! Gospodaru, ta ovo je morsko grožđe!

Dok veliki kapetan nije došo do riči, Šima bubašvabu u usta i ham-ham! progunio je.

Kad je veliki kapetan to vidio, najedared ga prošo bis i počo pucat od smija.

– Šima, bog te ne ubio, kako morsko grožđe?! Ta to je bila pečena bubašvaba!

A stari huncut Šima njemu onda ko rođenom bratu:

– Gospodaru, znam ja to bolje neg Vi – al kažite Vi meni: di je Vama sad dokaz?

Pričao Stipe Šević
Do neba drvo, 1963.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Zelenko

Dičurlija se najavila pa se potpaljila vatra u kujnice. Unilazu i sidu Martin Čelar, Iva Rakijaš, Stipa Kurtalaš, Andrija Čikoš, Tonka Tamburina i Jelica Mrčina. Poredali se na klupe ko kadgod laste na žice od struje. Ako j kogod mislio da faš Joza ni došo ta j se privario. Vručina mu pa skida frosluk. Danaske dono za probat friške rakije od kajsije a za dicu zabunite gibanice. Svi već znu zašto smo se pokupili pa faš počinje: »Dico draga jel vi znate koga zuvu Zelenko? Jeste l čuli možda od kogagod?«. Dica u glas: »Jesmo, jesmo.... u škole smo čuli za Zelenka«. Češe se iza glave faš. Začudit i iznenadit divani, pita: »Ovo j čudo. Pa u kake knjige piše ko j Zelenko? Koga u škole briga za Zelenka? Znam da se škula prominjila al ni sanjo nisam da se prominjila baš toliko. Za nepovirovat. Ko b reko? Aj da čujem?«. Tonka pritekla sve: »Pa to j lako. Zelenko je sivi konj. Ko b drugo bio«. Faš Joza usmi. Ne može se sustavit. Silom se sustavio pa im objašnjava: »Ta kaki konj. Ta ni k od konja. Dico to j moj pajta Tuna. Od maloći ga zovu Zelenko«. Sase i dica smiju pa pitu: »Čiča Joza zašto ga zovu Zelenko? Je l on zelen? Da se ni ofarbo u zeleno?«. Faš ope kroz smi divani: »Pa istina j da Zelenko ide od zelene farbe al ni to to. Ako j kogot Zelenko, što b rekli da j zelen to b došlo da ni još naraso. Da ni sazrio. Al možeš i narast a bit zelen, da nisi sazrio. Ako ni s sazrio ništa ne znaš i ne razumiš dosta. Ne radiš dobro. E Tuna Zelenko j natuko godina a malo u čemu j sazrio. Trpo se od maloći svagdi prija vrimenta, di mu ni bilo ni vrime ni misto. Ka j bio dite oma se trpo šutovat s većim dicma. A ni to sam tako po pravu šutovat krpenjaču. Prvo mu fodbale razbili frnjokalicu. Ni to mu ni prošlo redovno, on pokido prst na noge. I nikad se više ni išo šutovat. Ni mario ni kasu mu divanili da Dunav još ni za njeg. Da j zelen. Išo ko slip za velikima. Čeljadi, Dunav dubok pa još teče. Davio se par put pa potli od stra ni smio ni blizu vode. Lopova i džandara se trpo sigrat a još ni poznavo ni sokak di stojo a kamol selo. Već prvi put se tako sakrio da ni zno doć kući. Cili sokak ga tražio do koje doba. Ne b ga ni našli da ga nis čuli kako dreči u kupe kukuružnjaka na kraj sela«. I ja da kažem štagod: »Bome imaš pravo. I ka j naraso svagdi se trpo brez da j štagod zno. Svud bio zelen. Ni u selo ni krenio redovno a furtom se udvaro divojkama. Ni zno vidit ni koja j divojka za udvarat joj se a kamol da se zno udvarat. Zno j fasovat kase pogrešnoj divojki udvaro. Na kraju se ni ni oženio. Ko će za Zelenka?«. Dica viču, pitu: »Pa jel onda čiča Tuna Zelenko pasovo digod? Jel komugod?«. Otkopčam puce od košulje pa dodajem: »U politike dico. Tamo uvik pašu taki zeleni. Ne moru mlogo študirat već sam zaokružīt kad dođe vrime i posov mu našla politika. Jadani taj posov a on vazda svaj važan. Tuna Zelenko i danaske misli da j kogod«. Na kraju će faš: »Najgorje j što danaske vidiš kakog zelenka digod se okreneš. Al i od najgorjeg ima i gorje, kad Zelenka politika ni krivog ni dužnog metne da bude digod kaki gazda«.

U NEKOLIKO SLIKA

Harmonija Podunavlja, Monoštor

Foto: UG Podunav Bački Monoštor

Svi sveti – nada kršćana

Svetkovina Svih svetih je radostan dan! Jer svetost je NAŠA NADA! Svetost je cilj čovjekova života na zemlji. Jer biti svet znači biti čovjek po slici Isusa Krista Bogočovjeka. Biti svet znači biti čovjek u punini. Na to smo pozvani svi. To je već u Starom zavjetu Gospodin rekao: Budite sveti, jer sam svet ja Bog vaš!

Svetkovina Svih svetih prilika je da svi obnovimo za sebe tu stvarnost da smo pozvani na svetost. Ako do sad nismo toliko na to mislili, počnimo! Sjetimo se sveca čije ime nismo, te ga malo bolje upoznajmo. Sjetimo se da je i meni i tebi ime upisano na nebesima. Isus je to rekao: radujte se što su vam imena zapisana na nebesima. Hoćemo li tamo doći ili nećemo, to samo od nas ovisi. Ako nisi do sad redovito molio, počni moliti redovito! Ako nisi redovito išao na svetu misu nedjeljom i zapovijedanim blagdanom i primao Isusa u svetoj Pričesti, sad kreni redovito! Ako nisi kod svete mise sudjelovao, molio, pjevao, sad počni! Ako nisi ispovijedao redovito svaki put kad imaš teški grijeh – počni! Ako si grijeshio, pa stani! Ako živiš u braku nevjerno, kaj se! Odbaci

sve što te ne čini svetim. Biraj ono što te približava Bogu.

Sveti Ivan u Knjizi Otkrivenja zapisao je kako je vidio veliko mnoštvo u bijelo obučenih. On pita Gospodina, tko su ovi? Odakle dolaze? Dobio je odgovor da su to oni koji su došli iz nevolje velike i koji su oprali svoje haljine u Krvi Jaganjčevoj, tj. Isusovoj. Dakle, svetost je pranje *haljine* svoje duše kroz nevolje. Sjetimo se pripovijetke o bogatašu i Lazaru. Bogataš iz pakla moli Abrahama da pošalje na zemlju Lazara da kaže njegovoj braći da je u paklu strašno kako oni ne bi tamo stigli. Abraham mu je rekao: Imaju svećenike i proroke. Ako njih ne slušaju, neće se obratiti ako im netko dođe od mrtvih.

Bit će takvih koji će ti reći: Šta se praviš svet?! To te može zbuniti. Budi tada ponosan! To ti nije mana, nego prednost. Reci u sebi: Oprosti mu, Gospodine, jer ne zna što govori. Možda to zato kaže, jer ga ti podsjećaš da bi i on trebao biti svet. Reci mu da i ti zaista želiš biti svet. To nije sramota. Reci mu da i on može biti svet. Naime, svet čovjek je isto što i normalan, pošten čovjek, vjernik. A to nije sramota.

Nije normalno psovati. Nije normalno mrziti bližnjega. Nije normalno krasti ili vrijeđati bližnjega. Zašto je problem ako netko to ne radi? Zašto je problem ako netko ne vara svog bračnog druga. Zašto je činiti zlo, normalno?

Gospodin Isus je rekao: Ako ne budete kao djeca, nećete ući u Kraljevstvo Božje. To je prava riječ za svetost. Djeca su najslićnija onom čovjeku kojeg Isus želi izgraditi na zemlji. Iz toga se vidi da je svetost nešto za svakog čovjeka. Nešto naravno. Čovjek koji teži za svetošću zapravo teži za pravim čovjekom koji je u punini ostvaren u Isusu Kristu i svecima.

Svetac je onaj mudar čovjek iz Evanđelja koji gradi kuću na stijeni. Svet čovjek je onaj čovjek koji se bogati u Bogu. Svet čovjek je onaj koji baca dobro sjeme na plodno tlo, pa donosi stotruki plod. Svet čovjek je našao zakopano blago i kupio ga.

Svetac se hrani Božjom riječju koju nam je dao Gospodin koji je Put, Istina i Život. Mi od Gospodina učimo biti pravi ljudi. To je On i rekao: Učite se od mene, jer sam krotka i ponizna srca i naći ćete spokoj dušama svojim!

Jer neće u Kraljevstvo nebesko ući svaki koji mi govori Gospodine, Gospodine, nego onaj koji vrši volju Oca moga koji je na nebesima. To znači da je put svetosti bor-

ba. Kad su Isusa pitali, je li malo onih koji se spasavaju? Isus nije rekao ni malo ni puno, nego je rekao: Borite se! Borite se da uđete na uska vrata!

Zato Crkva preporučuje čašćenje svetaca. Oni se zauzimaju za nas, mole za nas i zagovaraju nas kod Gospodina. Posebno je moćan zagovor Majke Božje i Majke naše Marije. Sjetimo se da je Isus na njezin zagovor učinio prvo čudo. Pretvorio je vodu u vino na svadbi u Kani Galilejskoj kad je ona rekla: Nemaju vina! Sjetimo se tolikih svetišta Majke Marije gdje se ona vidljivo pokazala, govorila, slala nam poruke, i konačno u Sirakuzi plakala. Koliki su doživjeli čudesno uslišanje na njezin zagovor. Zato kršćanski puk hodočasti u Marijina svetišta. Tražimo njezinu pomoć ne samo za tijelo, da budemo zdravi, nego još više da budemo sveti. A drugo će nam se nadodati, rekao je Isus. Sveti Ivan je vidio veliko mnoštvo u bijelo obučenih, među njima je i naše mjesto.

Svetkovina Svih svetih je prigoda da mislimo na onu braću našu i sestre koji su u nebu, da tako obnovimo svoju vjeru u svetost, a onda pođemo na groblje moliti za one koji su još u čistilištu, da se što prije pridruže Svetima!

vlč. Bela Stantić

ETNO MODNA REVOLJA

OBELEŽAVANJE RADA HKPD. S.S. KRANJČEVIĆ
BAČKI BREG

POKROVITELJIC

Ministarstvo kulture
Republike Srbije

15.
NOVEMBAR
2025.

**DOM KULTURE
BAČKI BREG**

17h
ULAZ SLOBODAN

PRETPLATITE SE

TUZEMSTVO
☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**
☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

* Zbog povećanja troškova dostave novina primaran smo povišati cijenu pretplate. Hvala na razumijevanju.

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna

HRVATSKA RIJEČ
Ime i prezime: _____
Ulica i broj: _____
Mjesto i zemlja: _____
Telefon i e-mail: _____

www.hrvatskarijec.rs

Hrvatska riječ u PDF-u
Pretplata na internetsko izdanje

- Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: **OTPVRS22**
AD MS FIL Subotica
IBAN: **RS35325960160000218862**
NIU Hrvatska riječ
Preradovićeva TI, 24000 Subotica

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«
Preradovićeva TI, 24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa: **325950060001449230**

RADIO MARIJA
Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCJE:
NOVI SAD 90,0 MHz
SUBOTICA 90,7 MHz
SOMBOR 95,7 MHz
NIŠ 102,7 MHz

KONTAKT:
Ured: 024/600-099
Program: 024/600-011
SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:
 Radio Marija Srbije
 Radio Maria play

www.radiomarija.rs

 @Radio.Marija.Srbije

 @radiomarijasrbije

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:
- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

Astra Telekom 011 44 22 009

SVI SU LJUDI rođeni kao
ORIGINALI.
Ali mnogi umiru kao
KOPIJE.

HOLY **SV.**
13. WIN **CARLO**
ACUTIS

HKC „BUNJEVAČKO KOLO“
PETAK / 20 SATI / 31. X.

Tijekom večeri skupljat će se dobrovoljni prilog
za potrebe Pastoralu mladih Subotičke biskupije.

NAKON PREDSTAVE DRUŽENJE UZ ČAJ I ŠEĆERNU VUNU!

Molitvena zajednica
„Prerod“

Subotička biskupija

